

Valstybinio audito ataskaita

VALSTYBEI SVARBŪS EKONOMINIAI PROJEKTAI

2016 m. kovo 31 d. Nr. VA-P-20-1-4

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	5
REKOMENDACIJOS	7
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>11</u>
<u>1. Ar tinkamai ir pagrįstai suteikiamas valstybei svarbių ekonominių projektų statusas?</u>	<u>11</u>
1.1. Statusas suteiktas net ir tada, kai suteikimo procesas nebuvo reglamentuotas	12
1.2. Nesukurta projektų identifikavimo ir atrankos sistema	14
1.3. Suteikiant statusą, dažniausia neįsitikinama, ar nepažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai	16
<u>2. Ar tinkamai valdomi ir stebimi valstybei svarbių ekonominių projektų statusą turintys projektai?</u>	<u>19</u>
2.1. Nėra bendrų projektų valdymo principų	19
2.2. Nesukurta šį statusą turinčių projektų stebėsenos sistema	22
2.3. Projektų įgyvendinimo stebėseną neužtikrina, kad jie būtų tinkamai įgyvendinami	24
2.4. Teisės aktuose nenumatyta galimybė panaikinti statusą, kai projektas yra užbaigtas arba net nepradėtas vykdyti	27
<u>3. Ar teikiamos lengvatos skatina projektus siekti Valstybei svarbaus ekonominio projekto statuso?</u>	<u>28</u>
3.1. Žemės paėmimui visuomenės poreikiams naudingesnis kitas – ypatingos valstybinės svarbos statusas	29
3.2. VSEP statusą turintys projektai įgyja išskirtines sąlygas išsinuomoti žemę	31
3.3. Dividendai ir pelno įmoka mažinamos neturint aiškių kriterijų	33
3.4. Projektams sudaromos neapibrėžtos išskirtinės sąlygos suteikiant teisės aktuose nenumatytus prioritetus ar taikant išimtis	35
<u>PRIEDAI</u>	<u>39</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Inicijuojanti institucija – institucija, siekianti, kad projektui būtų suteiktas VSEP statusas

VSEP – Valstybei svarbūs ekonominiai projektai

NŽT – Nacionalinė žemės tarnyba

SANTRAUKA

Valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą suteikia Vyriausybė ar Seimas projektams, kuriais numatomi įgyvendinti valstybės strateginiai interesai, valstybės vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos tikslai, jeigu jų įgyvendinimas turės didelę įtaką Lietuvos Respublikos ekonominiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei.

Valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas 1999–2015 m. iš viso buvo suteiktas 57 projektams. Vyriausybė šį statusą suteikė tris kartus didesniai projektų skaičiui nei Seimas: Seimo įstatymais ir nutarimais jis suteiktas 16-ai, o Vyriausybės nutarimais – 41-am projektui. Projektai, kuriems statusą suteikė Vyriausybė, pasižymi didele įvairove: įgyvendinami įvairiose srityse (energetikos, turizmo, susisiekimo, ūkio ir t. t.), skiriasi jų numatoma nauda valstybei, svarba, apimtis, investicijų dydis ir kiti rodikliai. Tarp valstybei svarbių ekonominių projektų yra „Rail Baltica“, Suskystintų gamtinių dujų terminalas, Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas, Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parkas „Gariūnai“, Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinika, Daugiafunkcis Lazdynų sveikatinimo centras Vilniuje, Nacionalinio kongresų centro LITEXPO įkūrimas, Vilniaus futbolo akademijos vykdomas futbolo aikštynų projektas, Ledo rūmų Elektrėnuose plėtra ir kt. (2 priedas).

Statusą turinčių projektų skaičius nuolat auga, vien tik 2014–2015 m. Vyriausybė jį suteikė šešiams projektams, tačiau projektai iki šiol atrenkami neturint bendros jų identifikavimo ir atrankos sistemos, valdomi ir administruojami neturint bendrų valdymo principų. Nė vienai institucijai iki šiol nėra pavesta rengti bendrą valstybei svarbių ekonominių projektų statusą turinčių projektų sąrašą, kaupti, sisteminti ir viešinti informaciją apie projektų eigą, būklę, pasiektus rodiklius. Šių projektų įgyvendinimo stebėsenos procesas yra komplikotas, nes projektus inicijavusios institucijos ar ministerijos ilgą laiką nebuvo įpareigosios stebėti ir prižiūrėti jų įgyvendinimo, nėra informacijos apie bendrą tokių projektų vykdymo naudą valstybei.

Valstybei svarbių ekonominių projektų įgyvendinimas gali būti skatinamas įvairiais būdais ir priemonėmis. Projektų vykdytojai gali supaprastinta tvarka paimti žemę visuomenės poreikiams ar išsinuomoti ją be aukciono, atlikti supaprastintas teritorijų planavimo procedūras ir mokėti mažesnius dividendus ar pelno įmokas į valstybės biudžetą. Iš viso šiomis teisės aktuose numatytais lengvatomis pasinaudojo 27 proc. iš visų statusą turinčių projektų vykdytojų. Įgyvendinant projektus jiems svarbesnės yra statuso suteikiamos įvairios teisės aktuose nenumatytos išimties ar taikomi prioritetai, sudarantys išskirtines sąlygas, palengvinančias projekto įgyvendinimą.

Šiuo metu visi projektai turi valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą, kuriems jis buvo suteiktas, nepriklausomai nuo to, ar projektas jau užbaigtas, ar nepradėtas įgyvendinti, ar buvo vykdomi statuso suteikimo momentu prisiimti įsipareigojimai ar nevykdomi.

Valstybei svarbių ekonominių projektų statusas yra suteiktas ir toliau teikiamas ne tik patiems reikšmingiausiems projektams, bet ir tiems, kurių nauda valstybei yra abejotina.

Audito tikslas – įvertinti valstybei svarbaus ekonominio projekto statuso suteikimą:

- ar tinkamai ir pagrįstai suteikiamas valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas;

- ar tinkamai valdomi ir stebimi valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą turintys projektai ir žinomas jų įgyvendinimo rezultatas;
- ar tinkamai ir pagrįstai teikiamos lengvatos valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą turintiems projektams.

Audito subjektu pasirinkta Ūkio ministerija, nes ji atsakinga už palankios aplinkos verslui kūrimą, geresnį reglamentavimą (administracinės naštos mažinimą, teisės aktų supaprastinimą, teisinio reguliavimo kokybės gerinimą), analizuoja verslo sąlygas Lietuvoje, teikia Vyriausybei pasiūlymus dėl jų gerinimo priemonių, bendradarbiauja su savivaldybių institucijomis ir asocijuotomis verslo struktūromis, užtikrinant platų regioninį institucinės paramos verslui tinklą, koordinuoja inovacijų paramos infrastruktūros kūrimą ir plėtrą.

Audito procedūros buvo atliktos:

- Aplinkos, Energetikos, Finansų, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijose, kurios pagal kompetenciją administruoja valstybei svarbius ekonominius projektus;
- Konkurencijos taryboje, kuri atsakinga už valstybės pagalbos projektų ekspertizę atlikimą ir išvadų rengimą;
- Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos, kuri atlieka žemės nuomos sutarčių priežiūrą.

Audituojamas laikotarpis 1999–2015 m. Jis pasirinktas, nes šiuo laikotarpiu projektams buvo teikiamas valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Projektai, kuriems suteiktas valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas, ne visada reikšmingai ir rezultatyviai prisideda įgyvendinant valstybės strateginius interesus, sektorinės ar regioninės politikos ir kitus tikslus, ir ne visada turi didelę įtaką šalies ekonomiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ar konkrečios visuomeninių santykių srities būklei, nes:
  - 1.1. Statuso suteikimas kiekvienam projektui inicijuojamas individualiai, o ne kompleksiskai įvertinus sritį, kuriai jis priskiriamas, todėl lieka neįvertinta, ar toje srityje nėra kitų projektų, kurie duotų tokią pačią ar didesnę naudą valstybei (1.2 poskyris);
  - 1.2. Nesukurta bendra, nuosekli, aiškiai reglamentuota projektų atrankos sistema, projektas pasirinktinai turi atitikti tik dalį valstybei svarbių ekonominių projektų statuso suteikimo tvarkos apraše numatytų kriterijų, kurie yra bendri, lengvai įgyvendinami, tarp jų nėra tokio, kuris įvertintų projekto grąžą. Todėl projektą inicijuojanti institucija vadovaujasi savais kriterijais ir prioritetais, kurie ne visada užtikrina tinkamą atranką (1.2 poskyris);
  - 1.3. Panaikinus Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonomiais projektais nuostatus, bet nepriėmus kito teisės akto, reglamentuojančio statuso suteikimą, Vyriausybė valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą 2004–2008 m. suteikė 13 projektų, kuriems nebuvo privalomi statuso suteikimo reikalavimai (1.1 poskyris).
2. Neįtikrinama, kad nebūtų teikiama su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalba, pažeidžianti jos teikimo apribojimus, todėl ji gali būti išieškoma iš pagalbos gavėjų, nes:

- 2.1. Statuso suteikimą inicijuojančios institucijos, daugeliu atvejų neįsitikina, ar nėra pažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai (1.3 poskyris);
- 2.2. Konkurencijos taryba yra atsakinga už valstybės pagalbos projektų ekspertizių atlikimą, tačiau jos išvados dėl neteisėtos valstybės pagalbos požymių nėra privalomos, todėl projektus inicijuojančios institucijos dažniausiai į jas neatsižvelgia (1.3 poskyris);
- 2.3. Kai kuriais atvejais valstybės pagalbos pažeidimų apribojimo vertinimas atliekamas po valstybei svarbaus ekonominio projekto statuso suteikimo, kai projektas jau įgyvendinamas (1.3 poskyris).
3. Valstybei svarbūs ekonominiai projektai valdomi neturint aiškių valdymo principų, jie nėra tinkamai koordinuojami tiek bendrai, tiek ministerijose pagal kompetencijos sritį, nes:
  - 3.1. Nėra atsakingos institucijos, kuri koordinuotų visus valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą turinčius projektus, sektų jų įgyvendinimą, padėtų spręsti ministerijoms kylančias problemas (2.1 poskyris);
  - 3.2. Nėra nustatyta, kas turėtų prisiimti atsakomybę po statuso suteikimo už projektų valdymą, numatytų strateginių tikslų ir priemonių įgyvendinimo priežiūrą (2.1 poskyris);
  - 3.3. Panaikinus apskritis, kai kurių valstybei svarbių ekonominių projektų statusą turinčių projektų ir pasirašytų sutarčių kontrolė nebuvo perduota kitoms institucijoms (2.1 poskyris).
4. Projektų įgyvendinimo stebėseną neužtikrina, kad projektai būtų tinkamai įgyvendinami ir pasiektų užsibrėžtus tikslus, numatytus suteikiant statusą, nes:
  - 4.1. Stebėsenos procesas iki 2011-12-21 nebuvo numatytas, todėl ministerijos pagal kompetencijos sritį nebuvo įpareigos stebėti 30 iki tol patvirtintų valstybei svarbių ekonominių projektų, o jų vykdytojai neįpareigoti informuoti apie įgyvendinimą. Vyriausybė nėra priėmusi jokių sprendimų dėl šių projektų stebėsenos (2.2 poskyris);
  - 4.2. Nuo 2011-12-21 ministerijos pagal kompetencijos sritį privalo vykdyti projektų stebėseną, tačiau jos nėra įpareigos surinktą informaciją sisteminti ir teikti Vyriausybei (2.2 poskyris);
  - 4.3. Projektų vykdytojai ne visada informuoja ministeriją pagal kompetencijos sritį apie neatliktus darbus ar neįgyvendintas suplanuotas užduotis, o kartais patys savo nuožiūra susimąžina įsipareigojimus, numatytus suteikiant statusą (2.3 poskyris).
5. Valstybei svarbių ekonominių projektų statusą turi visi projektai, kuriems jis iki šiol buvo suteiktas, nepriklausomai, ar projektas užbaigtas, ar nepradėtas įgyvendinti, ar jo vykdytojai įvykdė statuso suteikimo momentu prisiimtus įsipareigojimus ar jų neįvykdė, nes teisės aktuose nenumatytos galimybės panaikinti statusą (2.4 poskyris).
6. Nėra išsamiai reglamentuota, kokiais atvejais, kokiomis sąlygomis ir koku būdu konkretūs VSEP gali naudotis teisės aktuose nustatytais tiesioginėmis lengvatomis, todėl:
  - 6.1. Neefektyviai naudojami valstybinių institucijų žmogiškieji ir finansiniai ištekliai, kai projektų, kuriuos įgyvendinant buvo reikalinga paimti žemę visuomenės poreikiams, vykdytojai, šiuo statusu naudojasi norėdami gauti kitą – ypatingos valstybinės svarbos statusą, leidžiantį pasinaudoti jiems patogesnėmis supaprastintomis žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūromis (3.1 poskyris);
  - 6.2. Projektų vykdytojams išsinuomojus valstybinę žemę pasitaikė atvejų, kai žemė buvo naudojama ne pagal projekto vykdytojo įsipareigojimus, prisiimtus suteikiant statusą (3.2 poskyris);
  - 6.3. Projektų vykdytojams nustatant mažesnę dividendams išmokėti skirtą pelno dalį ir sumažinant pelno įmokas į valstybės biudžetą, daugeliu atvejų mažinimas nepakankamai

susietas su konkrečiais projekto vykdytojų įsipareigojimais, nebuvo prižiūrima, kam ir kaip buvo panaudota sumažintų dividendų ar pelno įmokų dalis (3.3 poskyris).

7. Valstybei svarbių ekonominių projektų vykdytojai pasinaudoja išskirtinėmis sąlygomis, prioritetais ar išimtimis, kurios palengvina projektų įgyvendinimą, yra jiems naudingos ir vertingos, tačiau nėra apibrėžtos teisės aktuose (3.4 poskyris).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Siekiant užtikrinti, kad valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas būtų suteikiamas tik tiems projektams, kurie reikšmingai prisideda įgyvendinant valstybės strateginius interesus, sektorinius, regioninius ar kitus valstybei svarbius tikslus:

1. Patikslinti valstybei svarbių ekonominių projektų statuso suteikimo tvarką, kurioje būtų numatytos:
  - 1.1. projektų atrankos procedūros ir tikslūs projektų atrankos kriterijai (1 išvada);
  - 1.2. sąlygos, kad projektai pripažinti valstybei svarbiais ekonominiais projektais gali būti teikiami Lietuvos Respublikos Vyriausybei tik atlikus valstybės pagalbos teikimo atitikties ES valstybės pagalbos taisyklėms įvertinimą (2 išvada);
  - 1.3. priemonės, po statuso projektui suteikimo, užtikrinančios projektuose numatytų strateginių tikslų ir įgyvendinimo priežiūrą, informacijos sisteminiumą ir atskaitingumą, taip pat bendrą projektų veiklos ir priežiūros koordinavimą; (3 išvada);
  - 1.4. sąlygos, kai valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas gali būti sustabdytas, panaikintas ar nebegaliojantis, kai projektas pripažįstamas įgyvendintu (4 išvada);
2. Inicijuoti Vyriausybės nutarimais patvirtintų valstybei svarbių ekonominių projektų peržiūrą ir spręsti dėl:
  - 2.1. valdymo, įgyvendinimo ir įsipareigojimų vykdymo stebėsenos ir dėl tolesnio statuso reikalingumo projektams, kuriems statusas buvo suteiktas negaliojant statuso suteikimą reglamentuojančiam teisės aktui (1.3 išvada);
  - 2.2. projektų įgyvendinimo laikino sustabdymo, kai iki šiol nėra baigtas valstybės pagalbos pažeidimų apribojimų vertinimas (2.1 išvada);
  - 2.3. apskričių inicijuotų projektų, kurių priežiūra ir sutarčių kontrolė nebuvo perduota kitoms institucijoms, panaikinus apskritis (3.3 išvada);
  - 2.4. projektų stebėsenos, kuriems statusas buvo suteiktas tada, kai stebėseną nebuvo numatyta, o projektų vykdytojai neįpareigoti informuoti apie projektų įgyvendinimą (4.1 išvada);
  - 2.5. tolesnio statuso reikalingumo projektams, kurie jau yra užbaigti, neįgyvendinami ar nepasiekę projekto įsipareigojimų (5 išvada);
  - 2.6. tolesnio lengvatų reikalingumo projektams, kuriems buvo suteiktos formalios lengvatos, tačiau jos nėra taikomos, siekiant projekto įsipareigojimų (6.2 išvada).
3. Viešinti susistemintą informaciją apie valstybei svarbių ekonominių projektų įgyvendinimo eigą, būklę ir rezultatus, užtikrinant šių projektų įgyvendinimo skaidrumą (7 išvada).

IŽANGA

Siekiant sėkmingai įgyvendinti šalies mastu didžiausius ir svarbiausius projektus, jiems galima suteikti statusus, kurie rodytų jų reikšmę ir valstybinę svarbą. Statusą gali suteikti Seimas, Vyriausybė ar ministerija, kuriai pagal kompetenciją priskiriamas tam tikras projektas. Gali būti suteikiamas, pvz.: valstybei svarbaus ekonominio ar kultūrinio, valstybinės svarbos energetikos, prioritetinio dujų sektoriaus, nacionaliniam saugumui svarbaus, prioritetinio, turizmui svarbaus ar ypatingos valstybinės svarbos projekto statusas.

Valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas (VSEP) suteikiamas ypač dideliame skaičiu pačių įvairiausių sričių projektų. Jie gali būti pripažinti svarbūs valstybei, jeigu jais numatomi įgyvendinti valstybės strateginiai interesai, valstybės vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos tikslai, jeigu jų įgyvendinimas turėtų didelę įtaką Lietuvos Respublikos ekonominiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei.

Pirmą kartą VSEP statusas Vyriausybės nutarimu suteiktas 1999 metais. Iš viso iki 2015 m. gruodžio 31 d. Seimas ir Vyriausybė šį statusą yra suteikę 57 projektams, iš jų Seimo įstatymais ir nutarimais – 16, o Vyriausybės nutarimais – 41. Projektai, kuriems šis statusas suteiktas Vyriausybės nutarimais, sudaro didžiąją dalį visų jį turinčių projektų ir išsiskiria įvairove: įgyvendinami įvairiose srityse (energetikos, turizmo, susisiekimo, ūkio ir t. t.), skiriasi jų tikslai, apimtis, investicijų dydis ir kiti rodikliai. Dėl šių priežasčių audito metu apsispręsta analizuoti būtent Vyriausybės nutarimais patvirtintus projektus (2 priedas).

Kai kurie iš 41 tokį statusą turinčių projektų įgyvendina tikslus, turinčius strateginę reikšmę, kai kurie vykdomi, siekiant sukurti verslo galimybes ar pritraukti investicijų, plėtojant logistikos, verslo ir inovacijų centrus. Yra projektų, skirtų laisvalaikio ar turizmo veiklai plėtoti, ir tokių, kurie svarbūs tam tikrai visuomenės daliai ar nedidelėms bendrų interesų turinčioms grupėms (1 pav.).

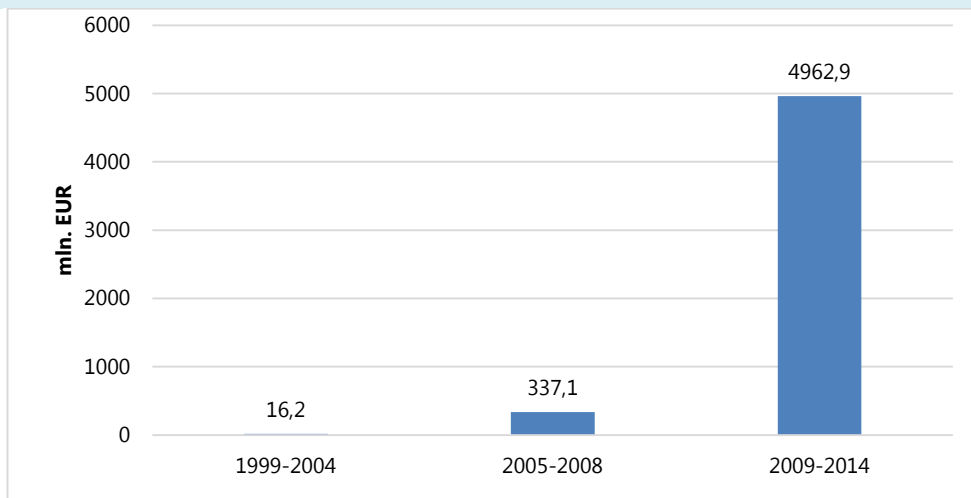
1 pav. VSEP statusą turintys projektai pagal veiklos pobūdį

2000–2015 m. VSEP statusas Vyriausybės nutarimais suteiktas 41 projektui				
Strateginę reikšmę turintys projektai	Atliekų tvarkymo projektai 10	Transporto koridorių, šilumos tiekimo ir dujotiekių projektai 6	SGD terminalas 1	Elektros perdavimo sistemos valdymo ir duomenų centras 1
Verslo ir logistikos centrų projektai	Kongresų, rekreacijos, studijų ir verslo, pramogų centrai 8	Laisvosios ekonominės zonos ir logistikos centrai 6		
Laisvalaikio ar turizmo projektai	Sporto ir pramogų centrai 6			
Pavieniai projektai, skirti tam tikrai visuomenės grupei	Ligoninės rekonstrukcija 1	Plastiko gamyklos plėtra 1	Turgavietė 1	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir projektų vykdytojų duomenis

VSEP statusą turinčių projektų įgyvendinimas gali būti finansuojamas iš valstybės biudžeto, ES ar privataus kapitalo lėšų, tačiau vien tik statuso turėjimas neužtikrina finansavimo valstybės biudžeto ir ES lėšomis. Visų VSEP statusą turinčių projektų vertė yra didesnė nei 5 mlrd. EUR.

2 pav. Projektų, vykdytų skirtingais laikotarpiais, vertė, mln. EUR

Didžiausią vertę turintys projektai: Rytų–Vakarų transporto koridorius, „Rail Baltica“, suskystintų gamtinių dujų terminalas ir dujotiekio jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos – 4,7 mlrd. EUR. Kiti: laisvosios ekonominės zonos, atliekų tvarkymo sistemos, futbolo aikštynai, baseinai, logistikos centrai ir kt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir projektų vykdytojų pateiktus duomenis

Šiuo metu VSEP statuso Vyriausybės nutarimais suteikimą reglamentuoja Vyriausybės patvirtintas tvarkos aprašas¹. Jis reguliuoja numatomų įgyvendinti projektų pripažinimo VSEP sritis, kriterijus ir tvarką (3 pav.).

3 pav. Projektų pripažinimo VSEP procesas, galiojantis nuo 2011-12-21

Etapas	Projekto sritis	Reikalavimai	Iniciavimas	Teikimas LRV	Sprendimas	Stebėseną
Procedūra	<ul style="list-style-type: none"> energetika transportas aplinkosauga; verslo aplinkos infrastruktūra socialinė apsauga švietimas, mokslas sveikatos apsauga kultūra ir paveldosauga sportas ir turizmas informacinė visuomenė visuomenės saugumas; eksportuojamų aukštos pridėtinės vertės paslaugų ar produktų gamyba. 	<ul style="list-style-type: none"> Bendrieji Ekonominiai (arba) Kultūriniai. 	<ul style="list-style-type: none"> Galimybių studija Viešas aptarimas projekto tikslų LRV nutarimo projektas, ir jį lydintys dokumentai. 	<ul style="list-style-type: none"> LRV nutarimo projektas Galimybių studijų išvados ir pasiūlymai Projektų pristatymo ir viešo aptarimo rezultatai Projekto įgyvendinimo priemonės suinteresuotų institucijų nuomonės (išvados). 	<ul style="list-style-type: none"> Vyriausybės nutarimas, kuriame nurodytas projekto pavadinimas, tikslas, įgyvendinimo terminalai, rezultatai ir jų rodikliai, įgyvendinimo priemonės, stebėseną atliekanti ministerija Vyriausybės ir projekto vykdytojo sutartis, kurioje yra projekto pavadinimas, tikslas, įsipareigojimo terminai, įsipareigojimo apimtis. 	<ul style="list-style-type: none"> Projekto vykdytojas pagal sutartį su inicijuojančia institucija ministerijai teikia informaciją reikalingą stebėsenai atlikti Informacija teikiama kasmet iki einamųjų metų kovo 1 d.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais tvarkos aprašą

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-02-13 nutarimas Nr. 136 „Dėl Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Projektų, kuriems suteiktas VSEP statusas, vykdytojams gali būti sudaromos išskirtinės sąlygos įgyvendinti projektą. Šį statusą turinčių projektų vykdytojai gali supaprastinta tvarka paimti žemę visuomenės poreikiams ar išsinuomoti ją be aukciono, atlikti supaprastintas teritorijų planavimo procedūras ir mokėti mažesnius dividendus ar pelno įmokas į valstybės biudžetą.

Kadangi gaunamos išskirtinės sąlygos įgyvendinti projektą, todėl labai svarbu užtikrinti, kad statusas būtų suteikiamas pagrįstai, o jį suteikus būtų vykdoma šių projektų stebėseną.

Siekdami, kad ataskaitoje pateikta informacija tinkamai ir teisingai atspindėtų visus VSEP statusą turinčius projektus, iš 41 projekto, kuriems VSEP statusas suteiktas Vyriausybės nutarimais, pagrindiniam tyrimui, pritaikę sluoksninės dviejų požymių matricos modelį, atrinkome 16 projektų (3 priedas).

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus² ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus³.

Atlikdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Informacija apie audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodus pateikta 1 priede.

---

²Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 (2012-06-28 Nr. V-171 redakcija).

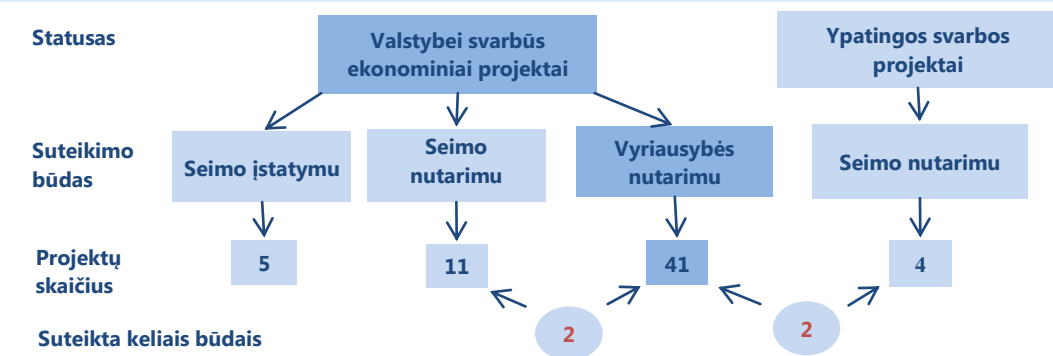
³3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“ (<http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>).

AUDITO REZULTATAI

1. AR TINKAMAI IR PAGRĪSTAI SUTEIKIAMAS VALSTYBEI SVARBIŲ EKONOMINIŲ PROJEKTŲ STATUSAS?

VSEP statusas gali būti suteikiamas projektams, kuriais numatoma įgyvendinti valstybės strateginius interesus, užtikrinti, kad bus vykdomi sektorinės ir (ar) regioninės politikos ir kiti tikslai, turintys didelę įtaką šalies ekonominiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei. 1999–2015 m. šis statusas iš viso buvo suteiktas 57 projektams. Kaip matyti 4 pav., didžiąsą dalį sudaro projektai, kuriems VSEP statusas buvo suteiktas Vyriausybės nutarimais.

4 pav. Statusų valstybei svarbiems projektams suteikimo būdai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Seimo patvirtintais įstatymais dėl atitinkamos laisvosios ekonominės zonos⁴ VSEP statusas buvo suteiktas Akmenės, Kėdainių, Marijampolės, Šiaulių ir Panevėžio laisvosios ekonominėms zonoms, o kitoms dviem – Klaipėdos ir Kauno – jis suteiktas Vyriausybės nutarimais.

Seimo nutarimais šis statusas buvo suteiktas projektams, susijusiems su ilgalaikio Lietuvos ūkio konkurencingumo stiprinimu: investicijoms į žinių infrastruktūras, mokslinius tyrimus, inovacijas ir aukštųjų technologijų plėtrą.

Nuo 2012 m. Seimas specialiu įstatymu⁵ projektams gali suteikti ypatingos svarbos statusą, kuris yra panašus į VSEP statusą.

Teisės aktai nedraudžia projektui suteikti kelių statusų, todėl, kaip matyti 4 paveikslėlyje, kai kurie projektai turi kelis skirtingus statusus, o kai kuriems tas pats statusas buvo suteiktas keletą kartų.

Siekiant, kad įgyvendinamas VSEP statusą turintis projektas duotų didžiausią naudą, atsakingos institucijos šį statusą privalo suteikti tik laikydamosi suteikimo procesą reglamentuojančių teisės

⁴ 2011-12-23 Nr. XI-1909, 1 str. 3 d.; 2011-12-23 Nr. XI-1906, 1 str. 3 d.; 2011-12-23 Nr. XI-1907, 1 str. 3 d.; 2012-03-13 Nr. XI-1923, 1 str. 3 d.; 2012-03-13 Nr. XI-1924, 1 str. 3 d.; 2012-03-13 Nr. XI-1924, 1 str. 3 d.

⁵ Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymas, 2011-04-12 Nr. XI-1307.

aktų reikalavimų, atlikusios projektų atranką ir palyginusios juos su kitais tos pačios srities projektais, neturinčiais tokio statuso.

1.1. Statusas suteiktas net ir tada, kai suteikimo procesas nebuvo reglamentuotas

1999 m. pakeistame Žemės įstatyme⁶ pirmą kartą buvo numatyta galimybė projektams suteikti VSEP statusą. Šio įstatymo 32 straipsnyje nurodyta, kad žemė visuomenės poreikiams iš privačios žemės savininkų gali būti paimama, kai reikalinga įgyvendinti VSEP statusą turinčius projektus, kurių valstybinę svarbą savo sprendimu pripažįsta Seimas ar Vyriausybė. Tuo metu tvarka, reglamentuojanti statuso suteikimą, patvirtinta nebuvo.

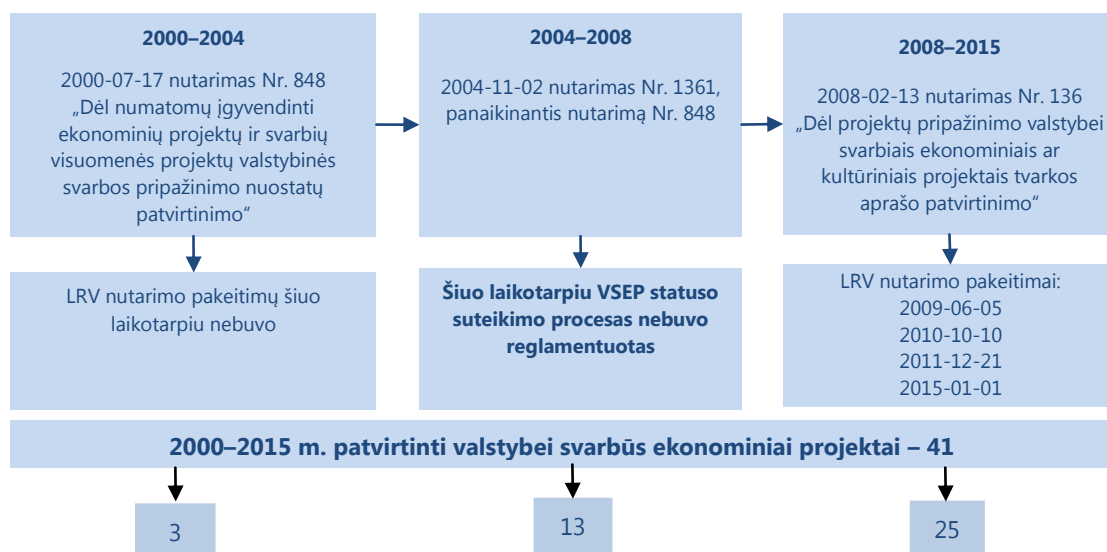
2000 m. Vyriausybė nutarimu patvirtino Numatomų įgyvendinti ekonominių projektų ir svarbių visuomenės projektų valstybinės svarbos pripažinimo nuostatus. Pagal juos valstybinės svarbos projektais galėjo būti pripažįstami projektai (numatomi statyti valstybinės reikšmės statiniai, valstybinės reikšmės (svarbos) objektai, kiti statiniai ar objektai), jeigu jie atitiko nurodytus kriterijus.

2004 m. Projektų pripažinimo VSEP nuostatai buvo panaikinti, nepriėmus kito teisės akto, reglamentuojančio VSEP statuso suteikimą, ir nepateikus paaiškinimų ar argumentų, dėl kokių priežasčių jie buvo pripažinti negaliojantys.

Specialiųjų tyrimų tarnyba 2006-03-10 rašte Nr. 4-1-817 Žemės ūkio ministerijai teigė, kad: „panaikinus nuostatus, neliko teisės akto, kurio pagrindu numatomi įgyvendinti ekonominiai ir kiti projektai būtų pripažįstami valstybinės svarbos projektais, taip pat kriterijų, kuriuos tam, kad būtų pripažinti valstybinės svarbos projektais, turėtų atitikti ekonominiai ir kiti visuomenei svarbūs projektai.“ Specialiųjų tyrimų tarnybos nuomone, susiklosčiusi situacija VSEP statusą turinčių projektų vykdytojams ir kitiems suinteresuotiems asmenims sudaro antikorupeciniu požiūriu ydingas sąlygas nepagrįstai veikti savo nuožiūra.

Norime pažymėti, kad nuo 2004-11-03 iki 2008-02-26 šis statusas Vyriausybės nutarimais buvo suteiktas 13 projektų, nors statuso suteikimo procesas nebuvo reglamentuotas (5 pav.). Šiuo laikotarpiu VSEP pripažinta 10 regioninio atliekų tvarkymo sistemų, Vilniaus ir Klaipėdos viešųjų logistikos centrai ir Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parkas „Gariūnai“ Vilniaus mieste, Aukštųjų Panerių pramoninio rajono C zonos (Gariūnai) A ir B teritorijose.

⁶ Lietuvos Respublikos žemės įstatymas, 1994-04-26 Nr. I-446 (1999-07-08 Nr. VIII-1324 redakcija).

5 pav. VSEP statusas suteiktas Vyriausybės nutarimais

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2008 m. buvo patvirtintas naujas tvarkos aprašas, pagal kurį projektai pripažįstami valstybei svarbiais ekonominiais projektais. Jis reguliuoja numatomų įgyvendinti valstybei svarbių ekonominių ar kultūrinių projektų arba jų grupių (kelių tos pačios srities projektų, turinčių bendrą tikslą) pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais sritis, kriterijus ir tvarką. Projektai, kuriems statusas suteiktas tvarkos aprašo negaliojimo laikotarpiu (2004–2008 m.), neprivalėjo atitikti kriterijų, apibrėžiančių projekto vertę, numatomų pritraukti investicijų dydį, prisidėti prie strateginių ar regioninių tikslų įgyvendinimo, o projektus inicijuojančios institucijos neprivalėjo laikytis iki tol galiojusių statuso suteikimo procedūrų. Šiuo metu kai kurių šiuo laikotarpiu patvirtintų projektų valdymas ir stebėseną yra komplikuoti (plačiau 2 skyriuje).

Norime pažymėti, kad statuso suteikimą skirtingais laikotarpiais (2000–2004 m. ir 2008–2015 m.) reglamentavo skirtingos tvarkos, numatančios atitinkamas sąlygas ir reikalavimus, kuriems turėjo atitikti šio statuso siekiantys projektai. Audito metu palyginome statuso suteikimo procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose projektams numatytus reikalavimus.

1 lentelė. Vyriausybės nutarimų, kuriais reglamentuojamas VSEP statuso suteikimas projektams, dalies reikalavimų palyginimas

Reikalavimas	Vyriausybės 2000-07-17 nutarimu patvirtintuose Numatomų įgyvendinti ekonominių projektų ir svarbių visuomenės projektų valstybinės svarbos pripažinimo nuostatuose:	Vyriausybės 2008-02-13 nutarimu patvirtintame Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos apraše:
Nutarimo objektas	Nurodyta, kad VSEP statusą gali turėti valstybinės reikšmės (svarbos) statiniai ar kiti statiniai, atitinkantys nurodytus kriterijus;	Nenumatyta galimybė statiniams suteikti VSEP statusą, statusas suteikiamas tik projektams;
Aprašo netaikymo sąlygos	Numatyta, kad nuostatai netaikomi, kai: 1) projektų valstybinę svarbą savo sprendimu pripažįsta Lietuvos Respublikos Seimas; 2) investuojamas valstybės ar savivaldybės turtas, biudžeto lėšos ar kitos lėšos, kurios Lietuvos Respublikos įstatymų prie jų priskiriamos; 3) tam tikriems projektams kiti Lietuvos Respublikos įstatymai ir teisės aktai nustato kitokius, papildomus arba specialius jų valstybinės svarbos pripažinimo kriterijus ir tvarką.	Numatyta, kad aprašas netaikomas, kai: 1) projektų valstybinę svarbą sprendimu pripažįsta Lietuvos Respublikos Seimas; 2) Lietuvos Respublikos įstatymai nustato projektams kitokius papildomus arba specialius jų valstybinės svarbos pripažinimo kriterijus ir tvarką.

Suteikimą ribojančios sąlygos	Projektų valstybinė svarba gali būti pripažįstama, jeigu jie neprieštaruja valstybės strateginiams interesams ir atitinka valstybės vykdomos regioninės politikos tikslus.	Turi būti įsitikinta, kad nebus pažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai.
Sritis, kuriose gali būti suteiktas statusas	Nebuvo nurodytos sritys, kuriose gali būti suteiktas VSEP statusas.	Nurodytos konkrečios sritys, kuriose gali būti suteiktas VSEP statusas.
Investicijų dydis	Nurodyta investicijų vertė iki 0,3 mln. EUR.	Nurodyta minimali investicijų vertė 5,8 mln. EUR.
Dokumentų teikimo procedūros	Numatyta, kad dėl visų projektų parengti dokumentai teikiami svarstyti su projektais susijusių savivaldybių taryboms. Ūkio ministerija, išnagrinėjusi savivaldybės tarybų sprendimus, pateikia svarstyti Vyriausybei.	Numatyta, kad Vyriausybės nutarimų projektus rengia ir teikia inicijuojančios institucijos (projektai neprivalo būti derinami su savivaldybių tarybomis).
Įpareigojimas pasirašyti sutartis	Nenurodyta, kad projektą inicijavusi institucija turi pasirašyti sutartį su projekto vykdytoju.	Nurodyta, kad projektą inicijavusi institucija turi pasirašyti sutartį su projekto vykdytoju, nes vykdoma jo stebėseną.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vyriausybės nutarimus, reglamentuojančius VSEP statuso suteikimą

Kaip matyti 1 lentelėje, keičiant statuso suteikimo tvarką, keitėsi sąlygos, kurias turi atitikti projektai, siekiantys VSEP statuso, ir procedūros, projektų įgyvendinimo sritys, įpareigojimai ir projektus inicijavusioms institucijoms, ir jų vykdytojams. Norime pastebėti, kad, keičiantis tvarkai, neliko draudimo suteikti projektui VSEP statusą, jei į jį investuojama biudžeto ar savivaldybių lėšų. Todėl šį statusą turintiems projektams taikomos skirtingos valdymo, administravimo ir stebėsenos procedūros, o jų vykdytojai vadovaujasi tuo metu galiojusiomis tvarkomis dėl statuso suteikimo.

Nepaisant pasikeitusių reikalavimų, šiuo metu galiojančioje VSEP statuso suteikimo tvarkoje nepakanka kontrolės priemonių, kad jis būtų suteiktas didžiausią naudą valstybei duodantiems projektams.

1.2. Nesukurta projektų identifikavimo ir atrankos sistema

Valstybei svarbių projektų identifikavimas ir atranka turėtų būti glaudžiai susiję su šalies prioritetais ir raida, nes statusas, vadovaujantis tvarkos aprašu dėl jo suteikimo⁷, suteikiamas siekiant, kad projektai įgyvendintų valstybės strateginius, vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos ir kitus tikslus. Aiški projektų atrankos sistema užtikrintų, kad būtų identifikuoti ir atrinkti tik tie projektai, kurie teiktų didžiausią naudą ir valstybei, ir projektų vykdytojams.

Vadovaujantis tvarkos aprašu dėl VSEP statuso suteikimo, projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais procedūrą inicijuoja ministerija, Vyriausybės įstaiga ir (ar) Savivaldybės taryba.

Surinkę informaciją iš 16 pagrindiniam tyrimui atrinktų projektų vykdytojų ir šiuos projektus inicijavusių institucijų, nustatėme, kad nėra nuoseklios, aiškiai reglamentuotos sistemos, kaip ministerijos, savivaldybės ar Vyriausybės įgaliotos institucijos turėtų atrinkti projektus. Šiuo metu nėra nusistovėjusios praktikos rengti bendrą šalyje galimų įgyvendinti projektų sąrašą, kuriems galėtų būti suteiktas VSEP statusas, sudaryti vertinimo darbo grupes ar kitaip organizuoti jų atranką.

Statuso suteikimas kiekvienam projektui inicijuojamas individualiai, o ne kompleksiskai įvertinus sritį, kuriai jis priskiriamas. Siūlydamos suteikti VSEP statusą, institucijos ir projektų vykdytojai pateikia

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-02-13 nutarimas Nr. 136.

motyvus ir priežastis, susijusius tik su jų pačių projektu, todėl lieka neįvertinta, ar toje srityje nėra kitų projektų, kurie duotų tokią pačią ar didesnę naudą valstybei. Kitų, panašių, projektų vykdytojai taip pat neinformuojami apie galimybę gauti statusą, kuris palengvintų jų projektų įgyvendinimą.

Kai kuriems projektams statusas suteikiamas atsižvelgus į šalies strategines kryptis, kiti yra svarbūs regioninei politikai vystyti, o kai kuriems statusas suteikiamas siekiant pavienių tikslų.

Pavyzdys

Kauno ir Vilniaus viešųjų logistikos centrų projektų derinimo dokumentuose numatyta, kad vykdant šiuos projektus bus įgyvendinama Valstybės ilgalaikės raidos strategija, įskaitant ir Ilgalaikės (iki 2025 m.) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategiją. Gavus ES paramą, bus sprendžiami probleminiai projektų įgyvendinimo klausimai, įskaitant ir klausimus, susijusius su valstybinės žemės panaudojimu projektų tikslams;

Nacionalinio kongresų centro LITEXPO įkūrimo projekto galimybių studijoje numatyta, kad vykdant projektą bus pasiruosta Lietuvos pirmininkavimui Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai (ESBO) 2011 m. ir Lietuvos pirmininkavimui ES 2013 m. II pusmetį;

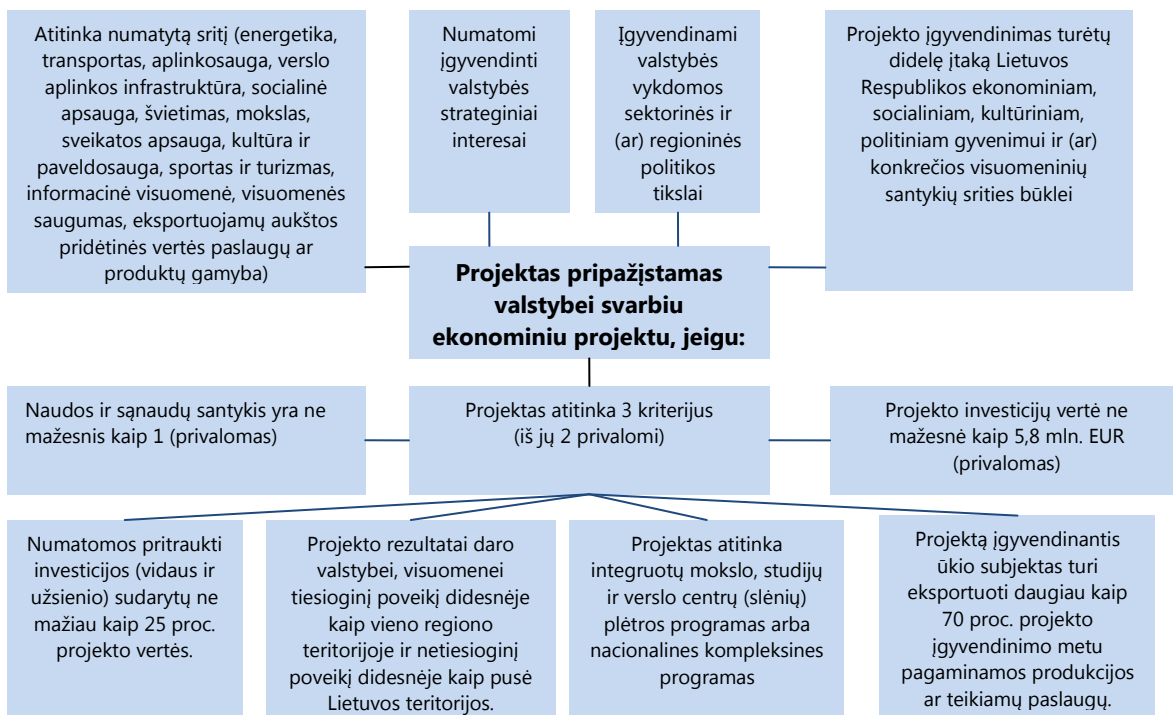
Klaipėdos miesto savivaldybė nurodė, kad nebuvo finansiškai pajėgi įgyvendinti Klaipėdos miesto baseino (50 m) su sveikatingumo centru projektą savo biudžeto lėšomis;

UAB „Lietpak“ projektas buvo reikalingas, nes kitaip įmonė neturėjo galimybės plėstis turimuose plotuose.

Išnagrinėję atrinktų projektų statuso suteikimo procesą, nustatėme, kad nė viena juos inicijavusi institucija neturi aiškios sistemos, kaip atrinkti svarbiausius projektus VSEP statuso suteikimui.

Svarbiausius ir reikšmingiausius projektus, kuriems galima būtų suteikti VSEP statusą, galėtų padėti atrinkti detalūs ir tiksliai suformuluoti atrankos kriterijai. Pagal šiuo metu galiojantį tvarkos aprašą, VSEP statusas gali būti suteiktas, jeigu projektas atitinka ne mažiau kaip 3 iš 6 apraše nustatytų kriterijų (2 privalomus ir 1 pasirinktinį).

6 pav. Pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu sąlygos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais tvarkos aprašą

Kaip matyti 6 pav., kriterijai, kuriuos turi atitikti projektai, siekiantys VSEP statuso, yra bendri ir ne visada padeda atrinkti reikšmingiausią, nes:

- numatytos kriterijų pasirinkimo galimybės, t. y. projektas privalo atitikti 2 privalomus ir tik 1 iš 4 nurodytų kriterijų;
- numatyta, kad VSEP statusą gali gauti daugiau kaip 10 skirtingų sričių įgyvendinami projektai;
- numatytas kriterijus, kuriuo turi būti apskaičiuojama projekto grąža, tačiau jo nepakanka įvertinti projekto naudą valstybei;
- nenumatyta, kaip bus kontroliuojamas kriterijų įgyvendinimas.

Nevykdamt projektų atrankos, mūsų nuomone, ne tik sukuriamos sąlygos įvairaus masto ir pobūdžio projektams siekti VSEP statuso, bet ir suteikiamas pranašumas kitų projektų, neturinčių tokio statuso, atžvilgiu.

Audito metu susipažinome su valstybei svarbių projektų atranka kitose šalyse. Pagrindinis principas, kuriuo vadovaujamosi atrenkant projektus – valstybinės svarbos projektų veiklos sritys turi sutapti su kitose valstybės raidos strategijose numatytais raidos sritimis. Tai turi būti pasiekta dėl to, kad valstybės ištekliai nebūtų naudojami mažai naudingose ar neperspektyviose veiklos srityse.

Pavyzdys

Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Šveicarijoje, nepaisant skirtingų valstybės santvarkos sistemų ir nedidelių skirtumų, projektai pripažįstami valstybinės svarbos projektais pagal vieną schemą: vyriausybei pateikiamas bendras sąrašas, o jos nariai, įvertinę naudą valstybei, iš jų atranka valstybinės svarbos projektus. Vokietijoje juos atranka federacinių žemių valdžia ir pateikia federalinei Vyriausybei. Didžiojoje Britanijoje ir Šveicarijoje ministerijos sudaro darbo grupes dėl jų veiklos kryptiai priskirtų projektų vertinimo. Jų atrinkti projektai patenka į bendrą sąrašą, pateikiamą Vyriausybei.

Lenkijoje ministerijos (kai kuriais atvejais ir savivaldos institucijos) suformuoja strateginius uždavinius ir savo puslapiuose bei laikraščiuose skelbia kvietimus rengti projektus pagal juos.

Kroatijoje skelbiami konkursai teikti projektus, kurie dažnai finansuojami privataus kapitalo lėšomis. Skirtingai nei Lenkijoje, Kroatijoje nėra aiškaus pasidalinimo tarp ministerijų. Projektą gali remti kelios suinteresuotos ministerijos, kiekviena siekdama savo tikslų.

Airijoje ir Čekijoje projektai pripažįstami nacionalinės svarbos projektais ministerijų lygmeniu, tačiau jiems taikomi specifiniai kriterijai – turi būti tęstiniai. Be to, prie projekto įgyvendinimo bet kuriuo momentu turi galimybę prisijungti visi suinteresuoti asmenys. Tai reiškia, kad projektai šiose šalyse formuoja tam tikrą strategiją, o ne siekia vieno, konkrečiai apibrėžto tikslo.

Apžvelgę turimą informaciją galime teigti, kad šalyje trūksta bendros sistemos, kaip ir kokiais kriterijais ar prioritetais vadovaujantis atrinkti projektus, kuriems gali būti suteiktas VSEP statusas.

1.3. Suteikiant statusą, dažniausia neįsitikinama, ar nepažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai

2004-05-01 Lietuvai įstojus į ES, buvo pasirašyta ES veikimo sutartis (vienas pagrindinių ES dokumentų)⁸, kurioje be kitų svarbių aspektų įvardyti reikalavimai dėl draudžiamos valstybės pagalbos ūkio subjektams. Pagal šios sutarties 107 straipsnį, valstybės narės suteikta pagalba tam tikroms įmonėms arba prekių gamybai, kuri iškraipo arba gali iškraipyti konkurenciją bei daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai, yra nesuderinama su vidaus rinka.

⁸ Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutartis, 2002-12-24 (įsigaliojo 2004-05-01).

Valstybės pagalba ūkio subjektams pripažįstama, kai finansinės paramos priemonės:

- teikiamos iš valstybės lėšų (įskaitant ES lėšas);
- teikia išskirtinę ekonominę naudą ūkio subjektams;
- yra selektyvaus pobūdžio, taikomos pasirinktinai;
- iškraipo arba gali iškraipyti konkurenciją ir veikia prekybą tarp ES šalių.

Dažniausiai pasitaikančios valstybės pagalbos formos: žemės nuoma sumažinta kaina, mokesčių lengvatos, kapitalo investicijos, įsipareigojimai garantuoti ar ginti rinkos dalį ir kt.

Sprendimus dėl valstybės pagalbos teikimo apribojimų pažeidimų priima Europos Komisija. Kai valstybės pagalba pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka, ji yra išieškoma (susigrąžinama) iš pagalbos gavėjų (arba valstybės narės) už visą valstybės pagalbos teikimo laikotarpį su palūkanomis, atitinkančiomis Europos Komisijos nustatytas normas.

Valstybės pagalbos vertinimo taisyklėse⁹ nurodyta, jog už valstybės pagalbos projektų ekspertizę atlikimą ir išvadų rengimą atsakinga Konkurencijos taryba, tačiau jos išvados dėl numatomos teikti valstybės pagalbos atitikties ES teisės reikalavimams ir atitinkamos rekomendacijos nėra privalomos valstybės pagalbos teikėjui. Konkurencijos taryba pranešimą Europos Komisijai apie ekspertizės rezultatą net ir tokiu atveju, kai jis neigiamas, gali teikti tik tada, kai tam neprieštarauja valstybės pagalbos teikėjas.

Vyriausybė 2008-02-13 patvirtino naują VSEP tvarkos aprašą. Jo 3 p. nurodyta, kad inicijuojanti institucija, prieš teikdama Vyriausybei projektą pripažinti valstybei svarbiu, privalo įsitikinti, kad nebus pažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai.

Pabrėžtina, kad draudimas teikti valstybės pagalbą įsigaliojo iš karto po Lietuvos įstojimo į ES, o naujas tvarkos aprašas buvo patvirtintas tik 2008 m., todėl 13-ai projektų, kuriems VSEP statusas buvo suteiktas iki naujo aprašo įsigaliojimo, nebuvo taikomi reikalavimai tikrinti, ar nėra pažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai. Valstybės pagalbos vertinimo taisyklėse nurodyta, kad valstybės pagalbos projekto ekspertizė gali būti atliekama ir tuo atveju, kai valstybės pagalbos teikėjas nepateikia tokio prašymo.

Pavyzdys

Visiems regioniniams atliekų tvarkymo centrams, kurie Vyriausybės nutarimais buvo pripažinti valstybei svarbiais projektais, buvo suteikta parama pagal Europos Sąjungoms šalims kandidatėms 1999 m. sukurtą finansavimo instrumentą ISPA. Pagal jo taisyklės kiekvienas projektas finansuojamas atskiru finansiniu memorandumu, kurį pasirašo Lietuvos nacionalinis ISPA koordinatorius, tvirtina Europos Komisija. Minėti finansiniai memorandumai reiškia, kad regioninių atliekų tvarkymo centrų įkūrimas buvo suderintas su Europos Komisija dėl valstybės pagalbos ir buvo gautas pritarimas.

Vilniaus apskritis ir Ūkio ministerija inicijuodamos valstybinės svarbos statuso suteikimą verslo parkui „Gariūnai“ nevertino galimos valstybės pagalbos privatiems ūkio subjektams ir šio savo sprendimo nederino su Konkurencijos taryba. Taryba 2011 m. lapkričio 25 d. raštu pateikė Vilniaus apygardos prokuratūrai informaciją, kad pastaroji galėtų įvertinti, ar Gariūnų projektui buvo suteikta valstybės pagalba. Taryba atkreipė dėmesį, kad verslo parką „Gariūnai“ valdančios įmonės atsisako teikti informaciją Ūkio ministerijai, todėl taryba negalėjo įsitikinti, ar projektui suteiktos pagalbos dydis neviršija daugiau kaip 100 tūkst. EUR per tris mokestinius laikotarpius. Konkurencijos taryba iki šiol negali įsitikinti, ar šiam verslo parkui buvo suteikta valstybės pagalba.

⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-09-06 nutarimas Nr. 1136 (su pakeitimais).

Devynis (iš 16) pagrindiniam tyrimui atrinktus projektus inicijuojančios institucijos su Konkurencijos taryba derino dėl VSEP statuso suteikimo. Derinimo pažymose taryba dažniausiai nurodydavo, kad projektai turi neteisėtos valstybės pagalbos požymių, tačiau projektus inicijuojančios institucijos į tai neatsižvelgdavo, nes, kaip minėta, tarybos išvados nėra privalomos.

Pavyzdys

Derinant Vyriausybės nutarimą dėl VSEP statuso nacionalinio kongresų centro „Litexpo“ įkūrimo projektui suteikimo, Konkurencijos taryba 2008-10-03 rašte Ūkio ministerijai nurodė, jog kilo abejonių dėl projekto suderinamumo su valstybės pagalba, todėl jo atitiktį garantuotų tik atitinkamas EK sprendimas. Ūkio ministerija nesilaikydama reikalavimo įsitikinti, ar projektas nėra valstybės pagalba, prieš teikdama jį tvirtinti, derinimo pažymoje nurodė, kad į Konkurencijos tarybos rekomendacijas dėl galimos valstybės pagalbos bus atsižvelgta tolimesniuose nutarimo projekto derinimo etapuose. Atliekant auditą nustatyta, kad „Litexpo“ įkūrimo projektui iki šiol nėra atliktos procedūros dėl valstybės pagalbos teikimo apribojimų pažeidimo vertinimo.

Kai kuriais atvejais inicijuojančios institucijos nesilaiko VSEP tvarkos aprašo reikalavimo prieš teikiant projektą Vyriausybei įsitikinti, ar nepažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai. Tai atliekama po VSEP statuso suteikimo, kai projektas jau pradėtas įgyvendinti.

Pavyzdys

2011-07-13 patvirtintas Vyriausybės nutarimas dėl valstybei svarbaus projekto statuso suteikimo suskystintų gamtinių dujų terminalui. Europos Komisijos sprendimas¹⁰ dėl valstybės pagalbos vertinimo pateiktas 2013-11-20 – praėjus daugiau nei dvejiems metams po valstybei svarbaus projekto statuso suteikimo. Sprendimo išvadoje nurodyta, kad Lietuva pažeidė Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 108 straipsnio 3 dalį, nes pradėjo taikyti su investicijomis susijusias pagalbos priemones, be to, pagalba yra suderinama su vidaus rinka, t. y. nuo šiol Europos Komisija informuota apie šią pagalbos schemą.

VSEP statusas Vilniaus koncertų ir sporto rūmų projektui suteiktas 2015-06-09, bet kol kas nėra gautas Europos Komisijos pritarimas, kad projektui teikiama pagalba yra suderinama su vidaus rinka. Konkurencijos tarybos duomenimis, derinimo su EK procedūra pradėta, bet nebaigta. Nepaisant to, projektas įgyvendinamas, nes 2015-09-08 Nacionalinė žemės tarnyba sutiko perleisti Vilniaus m. savivaldybei (atsakingai už projekto vykdymą) valstybinės žemės sklypo, reikalingo projektui įgyvendinti, nuomos teisę iš BUAB „Ūkio banko investicinės grupės“.

Mūsų nuomone, tai ydinga praktika, kai Vyriausybė valstybei svarbių projektų statusus suteikia neįsitikinusi, ar nepažeidžiami valstybės pagalbos teikimo apribojimai, nes neteisėtai suteikta valstybės pagalba išieškoma (susigrąžinama) iš pagalbos gavėjų (arba valstybės narės).

¹⁰ Europos Komisijos 2013-11-20 sprendimas Nr. C(2013) 7884 dėl AB „Klaipėdos nafta“ – SGD terminalo (http://kt.gov.lt/vp/atvejai/2013_SA_36740.pdf).

2. AR TINKAMAI VALDOMI IR STEBIMI VALSTYBEI SVARBIŲ EKONOMINIŲ PROJEKTŲ STATUSĄ TURINTYS PROJEKTAI?

2.1. Nėra bendrų projektų valdymo principų

Šiuo metu galiojantis projektų pripažinimo VSEP tvarkos aprašas reglamentuoja procedūras iki statuso projektui suteikimo, t. y. nurodo, kas turi teisę projektą inicijuoti, rengti, derinti projekto dokumentus ir vykdyti kitas su statuso suteikimu susijusias funkcijas. Tuo atveju, kai statusas projektui jau suteiktas, nėra nustatyta, kas turėtų prisiimti atsakomybę už projekto, kaip turinčio VSEP statusą, valdymą ir numatytų strateginių tikslų ir priemonių įgyvendinimo priežiūrą.

Vyriausybės patvirtintas 41 VSEP statusą turintis projektas pagal kompetenciją priskiriamas septynioms ministerijoms.

7 pav. VSEP statusą turintys projektai pagal ministerijų kompetencijų sritį

Ūkio ministerija	Vidaus reikalų ministerija	Susisiekimo ministerija	Sveikatos apsaugos ministerija	Energetikos ministerija	Finansų ministerija	Aplinkos ministerija
41 VSEP statusą turintis projektas						
10	6	6	1	5	3	10
16 atrinktų VSEP						
1. Kariotiškių ekonominis projektas; 2. „Santara“ projektų grupė; 3. LITEXPO projektas; 4. Projektų grupė „Jūros vartai“; 5. Pramoninis parkas „Kruonio HAE teritorijoje“ 6. Gariūnų projektas; 7. UAB „Lietpak“ projektas	1. Ledo rūmų Elektrėnuose plėtros projektas; 2. Žiemos centro Ignalinoje plėtra; 3. Klaipėdos miesto baseino (50 m) projektas	1. Vilniaus viešojo logistikos centro projektas; 2. Kauno viešojo logistikos centro projektas; 3. Projektas „Rail Baltica“	1. Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projektas	1. Susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams, projektas	1. Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pritaikymo kongresams projektas	

Šaltinis – Valstybės kontrolė

VSEP tvarkos apraše nėra nustatytų bendrų VSEP valdymo principų. Projektų valdymas skiriasi ne tik tarp ministerijų, bet ir tarp skirtingų jų padalinių, nes projektus, priklausomai nuo jų specifikos, dažniausiai administruoja skirtingi ministerijų padaliniai ar institucijos. Audito metu nustatėme, kad informacija apie juos nėra sisteminama, o veiksmai, valdant projektus, ne visada pakankamai koordinuojami.

Mūsų nuomone, trūksta atsakingos institucijos, kuri koordinuotų visus VSEP statusą turinčius projektus, sektų jų įgyvendinimą, padėtų spręsti ministerijoms pagal kompetenciją kylančias problemas. Kadangi nėra rengiamas bendras VSEP statusą turinčių projektų sąrašas, nekaupiama, nesistemina ir viešai neskelbiama informacija apie projektus, pasitaikė atveju, kad kai kuriems projektams VSEP statusas buvo suteiktas keletą kartų. Dėl to keletą kartų buvo atliktos to paties projekto statuso suteikimo derinimo procedūros, rengtos galimybių studijos, kiti dokumentai – neefektyviai naudoti valstybinių institucijų žmogiškieji ir finansiniai ištekliai.

Pavyzdys

Kauno ir Klaipėdos LEZ valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas suteiktas Vyriausybės 1999-10-04 nutarimu Nr.1094 ir Seimo 2007-06-26 nutarimu Nr. X-1225.

Vyriausybės 2015-06-09 nutarimu Nr. 597 Vilniaus koncertų ir sporto rūmų rekonstrukcijos ir pritaikymo kongresams, konferencijoms ir kultūriniais renginiams projektas pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu, nors 2008-10-08 nutarimu Nr. 1044 jam buvo suteiktas valstybei svarbaus kultūrinio projekto statusas.

Trijų VSEP valdymo kontrolė buvo pavesta apskritims, kurios 2010-07-01 buvo likviduotos ir išregistruotos iš Juridinio asmenų registro kaip juridiniai asmenys¹¹. Panaikinus apskritis, buvo nutarta, kad valstybinę žemę visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje valdytų, naudotų ir ja disponuotų centralizuotai viena valstybės institucija – Nacionalinė žemės tarnyba. Ji perėmė visų VSEP žemės nuomos sutarčių priežiūrą, bet statusą turinčių projektų valdymo kontrolės perdavimas kitoms institucijoms buvo sprendžiamas kiekvienu atveju individualiai. Vadovaujantis teismų praktika¹², tik ta šalis gali ir turi teisę atlikti VSEP įgyvendinimo kontrolę ir reikalauti pateikti informaciją apie projekto vykdymą, kuriai tokia teisė suteikta.

Atliekant auditą nustatyta, kad dviejų (iš trijų) apskričių inicijuotų VSEP ir jų įgyvendinimo sutarčių valdymas, administravimas ir priežiūra nebuvo perduoti kitoms institucijoms. Vyriausybės nutarimais Ūkio ministerijai buvo perduotas Vilniaus apskrities inicijuotas paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslo parkui „Gariūnai“ projekto valdymas. Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projekto ir Kariotiškių kadastrinės vietovės įgyvendinimo projekto valdymo ir priežiūros funkcijų Vyriausybė niekam nėra perdavusi.

Pavyzdys

Kariotiškių kadastrinės vietovės VSEP inicijavusi Vilniaus apskritis su investuotoju UAB „Iron Wolf Development“ 2000-11-07 pasirašė investicijų sutartį, kurioje numatyta sudaryti priežiūros tarybą. Ji turi teisę tikrinti, ar investuotojas tinkamai vykdo sutarties įsipareigojimus, atlieka tikrinimus. Vyriausybė niekam nėra perdavusi vykdyti nei Kariotiškių kadastrinės vietovės projekto įgyvendinimo kontrolės, nei investicijų sutarties šalies atstovo teisių ir pareigų. Dėl šios priežasties nė viena institucija iki šiol neturi suteiktų įgaliojimų vykdyti šio vietovės projekto sutartinę kontrolę ir priežiūrą.

VSEP statuso suteikimą Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projektui inicijavusi Šiaulių apskritis buvo ir projekto vykdytoja. Remiantis pripažinimo tinkamu naudotis aktu, statybos darbai buvo baigti ir statinys pripažintas tinkamu naudoti 2009-12-08. Statusas projektui vis dar yra suteiktas, nors, likvidavus apskritis, neliko projekto vykdytojo, nėra paskirtos atsakingos institucijos už projekto valdymą ir priežiūrą. Nei Sveikatos apsaugos ministerija, nei Šiaulių miesto savivaldybė neturi jokios informacijos, susijusios su šiuo projektu.

Siekiant, kad VSEP būtų tinkamai valdomi, mūsų nuomone, kiekvienas iš projektų turi turėti aiškiai įvardytą projektą administruojančią instituciją, tikslų projekto ar atskirų grupę sudarančių projektų pavadinimus, tikslus, įgyvendinimo terminus, priemones ir kitus rodiklius. Šie reikalavimai privalo būti konkretūs, tikslūs ir aiškūs bei aptarti ir suderinti iki Vyriausybei suteikiant VSEP statusą, nes nuo to priklauso projekto administravimo proceso efektyvumas.

¹¹ Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymo ir jį keitusių įstatymų pripažinimo netekusiais galios įstatymas, 2009-07-07 Nr. XI-318.

¹² Įsiteisėjusiu Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2012-02-22 sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-109-294/2012 dėl Gariūnų VSEP projekto konstatuota, kad Ūkio ministerija turi teisę perimti projekto įgyvendinimo kontrolę iš Vilniaus apskrities, nes ją suteikė Vyriausybė.

Iki 2011-12-21 galiojusiame tvarkos apraše nebuvo reikalavimo nutarime dėl statuso suteikimo detalai apibūdinti projektą, t. y. įvardyti jo tikslą, įgyvendinimo terminus, siektinus rezultatus ir jų rodiklius, nurodyti įgyvendinimo priemonės. Iki įsigaliojant šiam reikalavimui buvo patvirtinta 30 VSEP. Išnagrinėję 12-os VSEP Vyriausybės nutarimus ir juos lydinčius dokumentus nustatėme, kad:

- Ne visada tiksliai įvardijamas projekto pavadinimas ir konkretūs numatomi įgyvendinti projektai. Vienaame projekte nėra tiksliai nurodyta, kas sudaro VSEP nutarime įvardytą projektų grupę, kai kituose dviejuose nutarimuose grupę sudarantys projektai yra tiksliai įvardijami. Tiksliai neįvardijus, kiek ir kokių projektų bus įgyvendinama, projektų grupę administruojanti institucija negali tinkamai koordinuoti projektų.

Pavyzdys

Suteikiant VSEP statusą projektų grupei „Jūros vartai“, labai konkrečiai įvardyti visi projektai: 1. Senųjų amatų centro Klaipėdos pilies bastionuose įkūrimo projektas, 2. Visuomeninių renginių infrastruktūros buvusioje Klaipėdos pilies teritorijoje suformavimo projektas ir t. t.

Vyriausybės nutarime dėl Vismaliukų investicinės inovacijų zonos projektų grupės pripažinimo valstybei svarbiais, tiksliai įvardyti du numatomi įgyvendinti projektai: Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijų sukūrimui ir plėtrai (I etapas) ir Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijų sukūrimui ir plėtrai (II etapas).

Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupei suteikiant statusą nurodoma, kas turi būti padaryta (įrengti tinklus ir susisiekimo komunikacijas, pastatyti ir įrengti informacinių ir komunikacijų technologijų verslo inkubatorių ir technologijų centrą ir t. t.), tačiau kiek konkrečių projektų, siekiant atlikti šiuos darbus, bus įgyvendinama, neįvardyta.

- Pasitaiko atvejų, kai neįvardijami projekto įgyvendinimo terminai. Iki suteikiant VSEP statusą penkiems projektams, buvo susitarta dėl jų įgyvendinimo terminų. Septyniuose projektuose iki suteikiant statusą terminai nebuvo įvardyti, trijų iš jų terminai nurodyti tų projektų įgyvendinimo sutartyse. Neįvardijus įgyvendinimo terminų suteikiant statusą, projekto vykdytojas gali pats pasirinkti jam patogius įgyvendinimo terminus. Todėl projektą administruojanti institucija neturi galimybių užtikrinti, kad projektas būtų įgyvendintas laikantis terminų, reikalingų šalies strateginių ar regioninės politikos tikslų įgyvendinimui.

Pavyzdys

Projektų „Jūros vartai“, „Ledo rūmų Elektrėnuose plėtra“, „Lietuvos žiemos sporto centro Ignalinoje plėtra ir modernizavimas“, „Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statyba“, „Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas“ įgyvendinimo terminai nei suteikiant statusą, nei po statuso suteikimo nebuvo nustatyti.

Po 2011-12-21 įsigaliojus reikalavimams nutarime dėl statuso suteikimo pateikti detalią informaciją apie projektą, VSEP statusas suteiktas dešimčiai projektų. Išnagrinėję keturis iš jų nustatėme, kad ne visada vadovaujamasi tvarkos aprašu ir kai kuriuose nutarimuose vis tiek nėra nurodomas projekto įgyvendinimo terminas, siektini rodikliai ir projektų įgyvendinimo priemonės, o tai ypač apsunkina VSEP valdymo procesą.

Pavyzdys

Suteikiant VSEP statusus Susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai, parengimo valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose ir Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pritaikymo kongresams projektų nutarimuose nebuvo nurodytas projektų įgyvendinimo terminas, nebuvo apibrėžti jų rezultatai ir rodikliai.

Kai VSEP statusą turintys projektai valdomi be aiškių VSEP valdymo principų, neužtikrinama, kad jie būtų tinkamai koordinuojami tiek bendrai, tiek ministerijose pagal kompetencijos sritį. Didžioji dalis projektų neturi numatytų įgyvendinimo terminų, siektinų rezultatų, rodiklių, įgyvendinimo priemonių.

2.2. Nesukurta šį statusą turinčių projektų stebėsenos sistema

Siekiant, kad įgyvendinant VSEP būtų pasiekti užsibrėžti tikslai, būtina sukurti aiškią ir skaidrią VSEP statusą turinčių projektų priežiūrą ir stebėseną. Šių projektų stebėseną – tai procesas, kurio metu renkami duomenys, ar projektas įgyvendinamas numatytais terminais, atitinka nustatytus tikslus, o projekto vykdytojas įvykdo jam pavestas užduotis ir pasiekia nustatytus rodiklius. Šiuo metu didžioji dalis projektų neturi aiškos valdymo ir administravimo sistemos, todėl jų stebėsenos procesas tampa komplikuoatas.

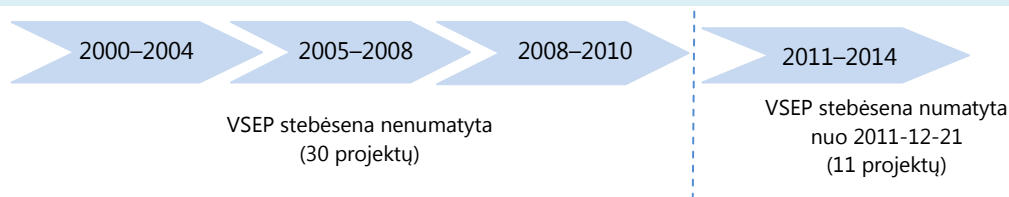
VSEP vykdytojai pildydami pateiktus klausimynus nurodė, kad VSEP stebėseną atliekama prižiūrint jų įgyvendinamus ES finansuojamus projektus. Išnagrinėję pagrindiniam tyrimui atrinktus projektus nustatėme, kad dažniausiai ES finansuojamų projektų apimtis (projektų vykdytojų įsipareigojimai) neatitinka įsipareigojimų VSEP statuso suteikimo metu. Be to, VSEP vykdytojai yra įsipareigoję pasiekti šalies strateginius rodiklius, kurių pasiekimas ES finansuojamuose projektuose nenumatyta. Dėl šios priežasties negalima sutapatinti stebėsenos, atliekamos pagal ES reikalavimus ir stebėsenos, reikalingos VSEP statusą turintiems projektams. Mūsų nuomone, galima pasinaudoti ES finansuojamų projektų stebėseną, tačiau to nepakanka, nes ji neparodo, kad VSEP statusą turintys projektai įgyvendinami tinkamai.

Pavyzdys

Vadovaujantis „Litexpo“ galimybių studija, pagal kurią nacionalinio kongresų centro „Litexpo“ įkūrimo projektui buvo suteiktas VSEP statusas, projekto vykdytojas įsipareigojo pastatyti naują kongresų centrą ir septynių aukštų priestatą biuro delegacijoms aptarnauti. Pagal 2011-09-08 ES projekto finansavimo ir administravimo sutartį Nr. S-VP3-1.3-ŪM-03-V-01-007 „Litexpo“ buvo skirtas finansavimas rekonstruoti keturis parodų paviljonus, pastatą pritaikyti kultūrinių pramoginių renginių ir mugių organizavimo veiklai. ES projekto įgyvendinimo stebėseną buvo vykdoma nuolat, tačiau nebuvo stebima, ar vykdomi VSEP statuso suteikimo metu prisiimti įsipareigojimai.

Vyriausybės 2011-12-14 nutarimu buvo pakeistas Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašas¹³. Jame numatyta, kad VSEP stebėseną atlieka ministerija, kuriai pagal pavestą valdymo sritį priskirtinas projektas. Iki šių nuostatų įsigaliojimo stebėsenos procesas nebuvo reglamentuotas, todėl didžiosios dalies VSEP statusą turinčių projektų įgyvendinimo ministerijos nebuvo įpareigosotos stebėti.

8 pav. VSEP statusą turinčių projektų stebėseną 2000–2014 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011-12-14 nutarimas Nr. 1473.

Išnagrinėję Vyriausybės nutarimus dėl dvylikos pasirinktų projektų, kuriems statusas buvo suteiktas iki naujo tvarkos aprašo įsigaliojimo, nustatėme, kad tik du iš jų inicijavusioms institucijoms buvo pavesta vykdyti projekto įgyvendinimo kontrolę, stebėseną ir pasirašyti investavimo sutartis. Šių institucijų pasirašytuose susitarimuose su projekto vykdytojais išsamiai susitarta dėl stebėsenos vykdymo: įgyvendinimo ataskaitų teikimo terminų ar patikrų vietoje.

Pavyzdys

Vykdamas paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslo parkui „Gariūnai“ projektą, pagal įgyvendinimo sutarties 2.5.5 p. projekto vykdytojas įsipareigojo teikti projekto įgyvendinimo ataskaitas iki 2006 m. pabaigos kas ketvirtį, 2007 m. kas pusmetį, o 2008–2015 m. – kasmet iki kitų po ataskaitinių metų sausio 20 d. Projekto vykdytojas įsipareigojo leisti tikrinti projektą jo įgyvendinimo vietoje.

Vykdamas Kariotiškių kadastrinės vietovės projektą, investicijų sutartyje, pasirašytoje su projekto vykdytoju, numatyta, jog Vilniaus apskritis sudarys priežiūros tarybą. Ji tikrina, ar projektas vykdo sutartinius įsipareigojimus, ir savo išvadose gali konstatuoti sutarties nesilaikymo pažeidimus. Tikrinimų periodiškumas investicijų sutartyje nenumatytas.

Pavyzdyje nurodytų projektų įgyvendinimo sutartyse buvo numatyta stebėseną, tačiau ji nebuvo tinkamai vykdoma (plačiau 2.3 poskyryje).

Visų kitų projektų nutarimuose Vyriausybė nebuvo įpareigojusi institucijas vykdyti projektų įgyvendinimo kontrolę, todėl su vykdytojais dėl jų įgyvendinimo stebėsenos nebuvo susitarta ir projektai iki šiol nėra stebimi.

Tvarkos apraše įtvirtinus pareigą ministerijoms pagal pavestą valdymo sritį vykdyti projekto stebėseną, VSEP statusas buvo suteiktas dešimčiai projektų. Išnagrinėję keturis jų nustatėme, kad tik vieno vykdytojas kasmet iki einamųjų metų kovo 1 d. teikia ministerijai informaciją apie projekto įgyvendinimą pagal pasirašytą sutartį. Kitų projektų stebėsenos ministerijos neatlieka.

Pavyzdys

Įgyvendinant Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtros projektą, pagal pasirašytą sutartį tarp Vyriausybės, Ūkio ministerijos ir UAB „Lietpak“ (projekto vykdytojo) bendrovė įsipareigojo kasmet iki kovo 1 d. raštu informuoti Vyriausybę ir Ūkio ministeriją apie projekto įgyvendinimą.

UAB „Lietpak“ kasmetinėse ataskaitose teikia informaciją apie faktiškai atliktus darbus nustatytais terminais, pasiektus rodiklius ir prideda tai patvirtinančius dokumentinius įrodymus.

Šiuo metu, vadovaujantis pakeistu tvarkos aprašu, stebėseną ministerija privalo vykdyti pagal pasirašytą sutartį tarp projektą inicijavusios institucijos ir jo vykdytojo. Sutartyse nurodomi įsipareigojimų įvykdymo terminai ir stebėsenos pabaiga. Sutarties galiojimas baigiasi su įsipareigojimų įvykdymo pabaiga, todėl neaišku, ar tikslinga ir toliau stebėti projekto įgyvendinimą, kai įsipareigojimai įvykdyti, nors projektas vis dar turi VSEP statusą.

Pavyzdys

2012-08-01 pasirašytoje sutartyje tarp Vyriausybės, Ūkio ministerijos ir UAB „Lietpak“ nurodyta, kad ji įsigalioja nuo pasirašymo dienos ir tęsiasi iki įsipareigojimų pagal sutartį įvykdymo. Bendrovė įsipareigojimus privalo įvykdyti ir teikti ataskaitas Vyriausybei ir Ūkio ministerijai apie atliktus darbus ir pasiektus rodiklius iki 2017 m. Vyriausybės nutarime dėl statuso suteikimo projektui „Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtra“ statuso galiojimo pabaiga iki 2017 m. nenumatyta.

Nepaisant to, kad šiuo metu reikalaujama vykdyti stebėseną, Vyriausybė nepriėmė jokių sprendimų, kaip galima būtų stebėti tuos projektus, kuriems VSEP statusas suteiktas iki 2011-12-21.

Ministerijos šiuo metu privalo vykdyti dalies VSEP stebėseną, tačiau joms nėra įpareigojimo surinktą informaciją sisteminti ir teikti Vyriausybei kaip šaliai, suteikusiai VSEP statusą. Vyriausybė informuojama tik apie kai kurių projektų eigą ir rezultatus, tačiau tai priklauso nuo projekto specifikos ir objekto strateginės svarbos.

Pavyzdys

Susisiekimo ministro 2013-02-20 įsakymu Nr. 3-107 buvo sudaryta koordinacinė taryba, kurios nariai nuolat dalyvauja sprendžiant su „Rail Baltica“ projekto įgyvendinimu susijusius klausimus, atlieka patikras vietoje, informuoja ministeriją ir kitas institucijas apie atliktus ir numatomus atlikti darbus, pasiektus rezultatus.

Vyriausybės 2011-05-11 nutarimus Nr. 543 sudaryta Suskystintų gamtinių dujų terminalo projekto įgyvendinimo komisija. Jai buvo pavesta nagrinėti ir teikti Vyriausybei pasiūlymus dėl:

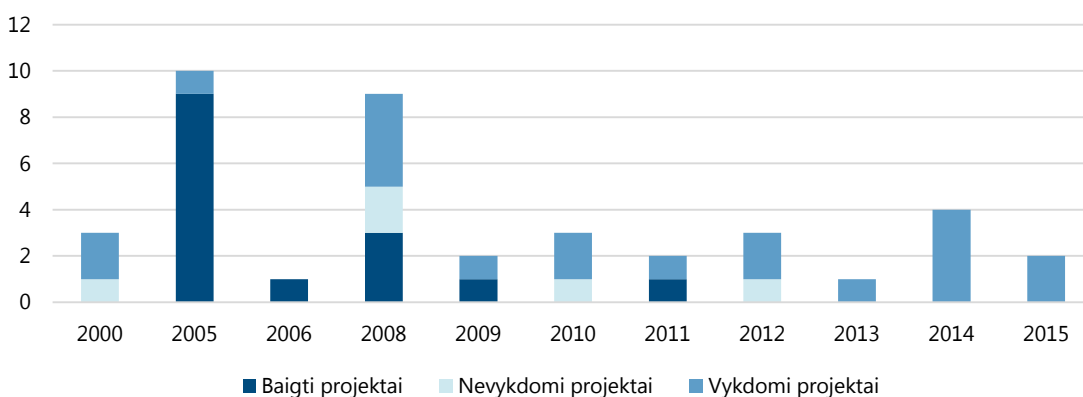
- terminalo projekto įgyvendinimo klausimų, susijusių su teritorijų planavimo procedūromis;
- projekto pripažinimo valstybei svarbiu ekonominiu projektu;
- projekto veiksmų plano;
- kitų svarbių, susijusių su terminalo projekto įgyvendinimu, klausimų.

Ūkio ministerija yra atsakinga už tvarkos aprašo VSEP statusui suteikti rengimą ir pakeitimus, tačiau jai nepavesta kaupti ir analizuoti informaciją apie visus VSEP, rengti bendras ataskaitas ar viešinti informaciją apie projektų eigą, būklę, pasiektus rodiklius.

2.3. Projektų įgyvendinimo stebėseną neužtikrina, kad jie būtų tinkamai įgyvendinami

Visų VSEP, kuriems statusas suteiktas 1999–2015 m., įgyvendinimo būklė šiuo metu labai įvairi. Apie 47 proc. projektų yra įgyvendinami, 40 proc. – baigti įgyvendinti, o 13 proc. įgyvendinimą vykdytojai yra sustabdę.

9 pav. VSEP statusą turinčių projektų būklė 2000–2015 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir projektų vykdytojų pateiktus duomenis

Kaip matyti 9 pav., dauguma projektų vis dar vykdomi, kai kurių iš jų vykdymas tęsiasi daugiau kaip 15 metų, dalies projektų vykdymas nutrauktas arba atidėtas, t. y. šiuo metu jie nevykdomi.

Siekdami įsitikinti, kaip projektų vykdytojai įgyvendina VSEP statuso suteikimo metu prisiimtus įsipareigojimus, analizavome 16 projektų, kurie apima visas tris projektų įgyvendinimo būsenas.

2 lentelė. VSEP statusą turinčių projektų būklė ir skaičius

41 projektas		Iš jų 16 pagrindiniam tyrimui atrinktų projektų	
Vykdomi	20	Vykdomi	10
Nevykdomi	5	Nevykdomi	3
Užbaigti	16	Užbaigti	3

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir projektų vykdytojų pateiktus duomenis

Nepriklausomai nuo projekto įgyvendinimo būsenos, dalis iš jų įgyvendinti ar įgyvendinami nesilaikant su VSEP statusu susijusių įsipareigojimų, tačiau visi iki šiol turi VSEP statusą.

Projektams suteikus VSEP statusus, vykdytojai turi ne tik įgyvendinti numatytą projektą, bet ir įvykdyti Vyriausybės nutarime ir (ar) sutartyje (jeigu tokia pasirašyta) tarp projekto vykdytojo ir projektą inicijavusios institucijos priimtus įsipareigojimus. Analizuodami projektus, nustatėme, kad:

- projektų vykdytojai ne visada atlieka įsipareigotus darbus;

Pavyzdys

1. Įgyvendinant Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parko „Gariūnai“ projektą, vykdančios bendrovės:
  - neįrengė iki 2015-09-01 sutartyje numatytų įrengti amatininkų ir liaudies meistrų zonų, kurių plotas 1000 m², ir numatytas darbo vietų skaičius – 100 vnt.
  - neįrengė statusą suteikiančio nutarimo priedo 4.4.2 skirsnyje nurodytos įrengti eksploatuoti netinkamų transporto priemonių perdirbimo linijos, kuri atitinka 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Tarybos ir Parlamento direktyvos 2000/53/EB tikslą – transporto priemonių atliekų prevencija, eksploatuoti netinkamų transporto priemonių ir jų dalių pakartotinis panaudojimas, perdirbimas ir kitos naudojimo formos. Netinkamų transporto priemonių perdirbimo linija neįrengta;
2. Įgyvendinant Kariotiškių kadastrinės vietovės ekonominį projektą 2000-11-07 Vilniaus apskritis su projekto vykdytoju pasirašė investicijų sutartį. Ji pakeista 2005-08-18. Pagal patikslintą sutartį projekto vykdytojas įgyvendindamas projektą iki 2011 m. pabaigos turėjo pastatyti tarptautinę mokyklą, klubo pastatą, viešbutį, prekybos centrą, įrengti golfo aikštyną, teniso kompleksą, sutvarkyti visą infrastruktūrą ir pan. Vykdytojas iki šiol nėra įvykdes nė vieno iš šių įsipareigojimų.

Atliekant auditą nustatyta, kad, nepaisant neįvykdytų įsipareigojimų, šiems projektams valstybė yra suteikusi lengvatų (plačiau 3 skyriuje).

Projektų vykdytojai ne visada įgyvendina užduotis, kurios buvo numatytos planavimo dokumentuose suteikiant VSEP statusą.

Pavyzdys

Įgyvendinant „Litexpo“ projektą, vykdytojas neįvykdė esminio įsipareigojimo, numatyto parengtoje galimybių studijoje: iki 2012 m. pabaigos pastatyti naują kongresų centrą su septynių aukštų priestatu, biuro delegacijoms aptarnauti. Centre turėjo būti įrengta 3000 m² universali transformuojama salė, dvi papildomos konferencijų salės, 6 derybų kambariai, 12 vertėjų ir operatorių kabinų, 54–70 delegacijų biurų, požeminė ir lauko stovėjimo aikštelės. Nustatyta, kad iki 2015 m. centro projektas neįgyvendintas, todėl neįvykdyti „Litexpo“ įsipareigojimai dėl statuso suteikimo.

- projektų vykdytojai ne visada vykdo kitus įsipareigojimus, dėl kurių buvo įsipareigoję suteikiant VSEP statusą;

Pavyzdys

Įgyvendinant Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parko „Gariūnai“ projektą, bendrovės įsipareigojo laikantis sutarties sąlygų nenustatyti jokių papildomų ir ekonomiškai nepagrįstų mokesčių ir rinkliavų smulkiems ir vidutiniams verslininkams, dirbantiems Gariūnų parko teritorijoje, kaip įnašo, kuriuo būtų visiškai ar iš dalies dengiamos projekto įgyvendinimo (statinių statyba, įrengimas, inžinierinės infrastruktūros įrengimas ir pan.) išlaidos. 2010 m. iniciatyvinės smulkiųjų prekybininkų grupės atstovai kreipėsi į Ūkio ministeriją ir nurodė, kad verslo parką „Gariūnai“ valdančios bendrovės reikalauja mokėti depozitinius 10 000 Lt (2896,2 EUR) užstatus už naujai pastatytus pastatus. Skundą pasirašė daugiau nei 600 smulkiųjų verslininkų. Nuo 2010 m. ministerija nėra gavusi situacijos paaiškinimo iš verslo parką „Gariūnai“ valdančių bendrovių, todėl vis dar nėra įvertinta, ar bendrovės nepažeidė sutarties reikalavimų.

- projektų vykdytojai ne visada teikia informaciją projektą inicijavusiai institucijai ar ministerijai pagal priskirtą sritį, nors buvo įpareigoti tai daryti Vyriausybės nutarimu arba sutartimi su projektą inicijavusia institucija;

Pavyzdys

1. Įgyvendinant Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parko „Gariūnai“ projektą, vykdytojai ne visada laikėsi sutartyje nustatytų įsipareigojimų atsiskaityti dėl projekto įgyvendinimo. Pagal sutartį bendrovės įsipareigoja Vilniaus miesto apskrīčiai teikti ataskaitas apie projekto vykdymą kiekvienais 2008–2015 m. iki kitų po ataskaitinių metų sausio 20 d. ir leisti tikrinti projektą, jo vykdymo vietoje. Vyriausybės 2010-10-06 nutarimu Nr.1421 Ūkio ministerijai pavesta kontroliuoti projekto įgyvendinimą, o Vyriausybės 2013-04-03 nutarimu Nr.263 ministerija įgaliota vykdyti sutarties šalies (valstybės) atstovo teises ir pareigas. Ministerija 2010–2015 m. laikotarpiu daugiau nei 15 kartų kreipėsi į verslo parką „Gariūnai“ valdančias bendroves, tačiau nė karto negavo ataskaitų ir informacijos apie projekto įsipareigojimų įgyvendinimą. Verslo parką administruojančios įmonės teismuose ginčijo ministerijos nurodymus ir teisę gauti informaciją. 2014-02-27 vykęs Vilniaus apygardos teismas, ministerijos prašymu, bendrovių pareikalavo pateikti metines ataskaitas apie projekto vykdymą. Bendrovės vėl atsisakė tai padaryti, todėl jų vadovams teismas už nutarties nevykdymą skyrė baudas. Vėlesnis teismas baudas panaikino, tačiau patvirtino, kad įmonės privalo teikti informaciją. Verslo parką valdančios įmonės iki šiol nesilaiko ministerijos reikalavimų ir teismo nurodymų teikti ataskaitas apie projekto įgyvendinimą. Bendrovės raštuose mini, kad informaciją apie projekto eigą pateikia neoficialiuose susitikimuose, tačiau jie nėra protokoluojami ir tokia atsiskaitymo forma neatitinka sutarties reikalavimo periodiškai teikti ataskaitas. Todėl Vyriausybė ir Ūkio ministerija negali įsitikinti projekto gyvybingumu, ar daugiau nei penkerius metus nėra pažeidžiami valstybės interesai.

2. Suteikiant statusą Nacionalinio kongresų centro „Litexpo“ verslo ir kongreso centro įkūrimo projektui, sprendimų projektų poveikio išplėstinio vertinimo pažymoje nurodyta, kad finansinį tvarumą bei prognostinio finansų plano įgyvendinimą užtikrins ir projekto stebėseną atliks Ūkio ministerija, atstovaujanti pagrindiniam UAB „Litexpo“ akcininkui – valstybei. Projektas nebuvo stebimas taip, kaip numatyta pažymoje, nes, ministerijos atsakingu darbuotojų teigimu, projektui neskyrus pakankamo finansavimo, UAB „Litexpo“ negalėjo įvykdyti esminių statuso suteikimo metu prisiimtų įsipareigojimų.

- po statuso suteikimo kai kuriems projektų vykdytojams buvo sumažinti įsipareigojimai, numatyti Vyriausybės nutarime ir jį lydinčiuose dokumentuose;

Pavyzdys

Ūkio ministerijos 2000-06-26 siūlyme Vyriausybei suteikti VSEP statusą Kariotiškių kadastrinės vietovės Trakų rajone, Moluvėnų kaime, ekonominiam projektui nurodyta, jog orientacinė viso VSEP projekto įgyvendinimo vertė apie 600 mln. Lt, o įgyvendinimo terminas – 2003 m. Nutarime dėl

statuso suteikimo nurodyta, Vilniaus apskrities viršininkui organizuoti VSEP įgyvendinimą investuotojo lėšomis ir suderinus su Ūkio ministerija parengti konkurso sąlygas ir tvarką.

2000-10-30 Vilniaus apskrities viršininko administracija pateikė ministerijai derinti Kariotiškių VSEP investicijų sutarties projektą. Ūkio ministerija 2000-10-30, išnagrinėjusi šį projektą, nurodė, kad jame pateikti įsipareigojimai atitinka nutarime dėl statuso suteikimo esančius reikalavimus. Atlikdami auditą nustatėme, kad Vilniaus apskrities viršininko administracija su investuotoju pasirašė kitokio turinio sutartį, kurioje investuotojo įsipareigojimai buvo mažesni. Ministerija apie pasikeitusį sutarties turinį informuota nebuvo. Pasirašytoje investicijų sutartyje įgyvendinimo trukmė (per trejus metus) ir baigimo terminas (iki 2004 m.) buvo panaikinti ir neminimi. Pagal investicijų sutarties projektą privačios investicijos privalėjo sudaryti ne mažiau 600 mln. Lt (173,9 mln. EUR), o pasirašytoje investicijų suma sumažinta tris kartus – iki 200 mln. Lt (57,9 mln. EUR).

Mūsų nuomone, vykdant VSEP statusą turinčius projektus, gali būti nepasiekiami tikslai, numatyti suteikiant statusą, nes projektų vykdytojai ne visada atlieka įsipareigotus darbus, įgyvendina suplanuotas užduotis, teikia informaciją projektą inicijavusiai institucijai, o kartais vykdo mažesnius įsipareigojimus, nei buvo numatyta.

2.4. Teisės aktuose nenumatyta galimybė panaikinti statusą, kai projektas yra užbaigtas arba net nepradėtas vykdyti

VSEP statuso suteikimą reglamentuojančiame tvarkos apraše ar kituose teisės aktuose nėra nustatytas laikotarpis, kiek turėtų tęstis projektui suteikto statuso galiojimas. Taip pat nereglamentuotos statuso panaikinimo ar pasibaigimo sąlygos. Todėl, nepriklausomai nuo projektų įgyvendinimo būklės, iki šiol visi projektai turi VSEP statusą.

Audito metu išnagrinėję visus VSEP statusą turinčius projektus, nustatėme, kad:

- Kai kurie jų, užbaigti prieš 5–10 metų, vis dar turi VSEP statusą, nors vykdytojai nurodė, kad įvykdytos visos su projekto įgyvendinimu susijusios užduotys, todėl, jų nuomone, projektas gali būti laikomas užbaigtu.

Pavyzdys

2008-12-03 Vyriausybės nutarimu viešosios įstaigos Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projektas pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu. Vadovaujantis 2009-12-08 pripažinimo tinkamu naudoti aktu, klinikos pastatas pripažintas tinkamu eksploatuoti. Projektą galima laikyti įgyvendintu, nes jo tikslas ir buvo pastatyti tinkamą eksploatuoti pastatą.

2008-11-12 Vyriausybės nutarimu Elektrėnų savivaldybės projektas „Ledo rūmų plėtra“ pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu. 2012 m. projektas užbaigtas, vykdant ES lėšomis finansuojamą projektą. Elektrėnų savivaldybės atsakingų darbuotojų teigimu, nors projektas yra užbaigtas, turimas VSEP statusas ateityje gali būti naudingas, jeigu bus vykdomas II ledo rūmų rekonstrukcijos etapas.

2005-07-15 Vyriausybės nutarimu Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektui, vykdomam pagal finansinį memorandumą, pasirašytą tarp Finansų ministerijos ir Europos Komisijos, suteiktas valstybinės svarbos statusas. 2013-07-29 Europos Komisija informavo, kad projektas visiškai įgyvendintas ir finansinio memorandumo įsipareigojimai įvykdyti.

- Kai kurie VSEP statusą turintys projektai net nėra pradėti vykdyti ir neaišku, ar kada nors bus pradėti, tačiau VSEP statusas jiems yra suteiktas ir galioja.

Pavyzdys

Vyriausybės 2012-04-04 nutarimu Susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai, parengimo valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose projektas pripažintas valstybei svarbiu ekonominiu projektu. Projekto tikslas – iki 2015-12-31 parengti susisiekimo komunikacijas, reikalingas sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai.

Vyriausybės 2015-01-28 nutarimu Nr. 75 projekto įgyvendinimo terminas panaikintas, kol nebus nuspręsta priimti nutarimą, įpareigojantį parengti susisiekimo komunikacijas, reikalingas sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai.

Vyriausybė iki šiol nėra priėmusi nutarimo ir projektas nepradėtas įgyvendinti.

Kadangi VSEP statuso suteikimo tvarkoje neapibrėžta, kuriam laikotarpiui statusas suteikiamas ir kokioms sąlygoms esant projektai gali jį išlaikyti, VSEP statusą šiuo metu turi visi projektai, kuriems jis buvo suteiktas, nepriklausomai ar projektas jau užbaigtas, ar nepradėtas įgyvendinti, ar įvykdė statuso suteikimo momentu prisiimtus įsipareigojimus ar jų nevykdė.

3. AR TEIKIAMOS LENGVATOS SKATINA PROJEKTUS SIEKTI VALSTYBEI SVARBAUS EKONOMINIO PROJEKTO STATUSO?

Siekiant, kad VSEP statusą turintys projektai reikšmingai prisidėtų įgyvendinant valstybės strateginius interesus, sektorinius, regioninius ar kitus valstybei svarbius tikslus, jie skatinami įvairiais būdais ir priemonėmis, palengvinančiomis projektų įgyvendinimą. Audito metu nustatėme, kad VSEP statusas suteikia:

- įstatymuose arba Vyriausybės nutarimuose numatytas lengvatas;

3 lentelė. VSEP statusą turintiems projektams teisės aktuose nustatytos lengvatos

Teisės aktuose numatyta:	Teisės aktas, nuostatos įsigaliojimas
nustatyti mažesnę bendrovėms nustatytą dividendams išmokėti skirtą pelno dalį ir mažesnę už įstatymų nustatytą valstybės įmonių pelno įmokos į valstybės biudžetą dalį	Vyriausybės 1997-01-14 nutarimas „Dėl dividendų už valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas“
paimti žemę visuomenės poreikiams tenkinant viešąjį interesą	Žemės įstatymas, 1999-07-23
išnuomoti žemę be aukciono projekto vykdytojui	Žemės įstatymas, 2004-02-21
taikyti supaprastintas teritorijų planavimo procedūras projektui	Teritorijų planavimo įstatymas, 2014-01-01

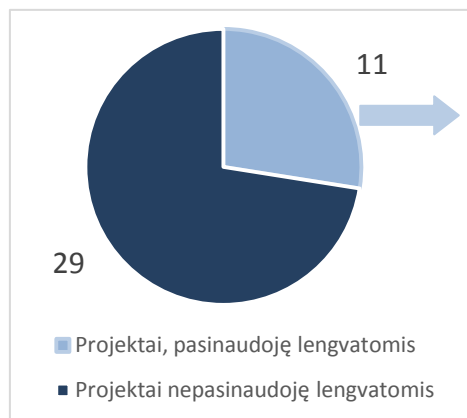
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus, reglamentuojančius lengvatų VSEP projektams suteikimą

- teisės aktuose neapibrėžtas išskirtines sąlygas, prioritetus ar išimtis: finansavimą iš biudžeto, privačių subjektų investicijų pritraukimą, projekto įgyvendinimui reikalingų procedūrų paspartinimą ir projekto įgyvendinimo tęstinumą užtikrinimą. Kai kuriais atvejais gauti išskirtinius valdžios institucijų įsipareigojimus dėl projektų įgyvendinimo.

VSEP statuso suteikimo tvarkoje numatytos galimybės skirti statusą įvairiems projektams, tačiau nenustatyta, kokiais atvejais ir kokiomis sąlygomis projektai įgyja teisę į kituose teisės aktuose nustatytas lengvatas.

Iš viso teisės aktuose numatytais lengvatomis pasinaudojo 11 (iš 41) VSEP statusą turinčių projektų. Kaip matyti 10 paveikslėlyje, didžioji dalis (72,5 proc.) jų nepasinaudojo teisės aktu suteiktomis galimybėmis gauti lengvatas.

10 pav. VSEP statusą turinčių projektų, pasinaudojusių ir nepasinaudojusių teisės aktuose numatytais lengvatomis, skaičius

Teisės aktuose numatyta:	Projektų, kuriems suteiktos lengvatos skaičius*
nustatyti mažesnę bendrovėms nustatytą dividendams išmokėti skirtą pelno dalį ir mažesnę už įstatymų nustatytą valstybės įmonių pelno įmokos į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą dalį	5 (pasinaudojo 4 bendrovės ir 1 valstybės įmonė)
paimti žemę visuomenės poreikiams tenkinant viešąjį interesą	3
išnuomoti žemę be aukciono projekto vykdytojui	5
taikyti supaprastintas teritorijų planavimo procedūras projektui	0

* kai kuriems projektams buvo pritaikyta po kelias lengvatas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų pateiktus duomenis

Projektams suteikiami prioritetai ar išimties suteikia galimybes projektų vykdytojams išsiskirti iš kitų, tokio statuso neturinčių projektų. Kiek konkrečiai projektų vykdytojų galėjo pasinaudoti šiomis galimybėmis, nėra žinoma, tačiau didžioji dalis vykdytojų, atsakydami į jiems pateiktus klausimynus, nurodė, kad suteikti prioritetai ar išimties dažnai jiems teikia daugiau naudos, nei teisės aktuose numatytos lengvatos.

3.1. Žemės paėmimui visuomenės poreikiams naudingesnis kitas – ypatingos valstybinės svarbos statusas

Viena teisės aktuose numatytų lengvatų VSEP statusą turintiems projektams – žemės paėmimas visuomenės poreikiams. Tai žemės išpirkimas, teisingai atlyginant savininkams ir (ar) kitiems naudotojams, kai ši žemė yra reikalinga visuomenės poreikiams tenkinti. Įgyvendinant VSEP statusą turinčius projektus, žemės paėmimą visuomenės poreikiams reguliuoja Žemės įstatymas¹⁴.

Žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros buvo taikytos įgyvendinant tris VSEP: „Rail Baltica“, Kauno ir Klaipėdos laisvųjų ekonominių zonų. Jų vykdytojai nurodė, kad žemės paėmimo procedūros pagal Žemės įstatymą užtrunka ilgai. Darbus galima pradėti tada, kai pasirašytos sutartys su žemės savininkais, tačiau nėra supaprastintų procedūrų, sprendžiant ginčus su savininkais dėl atlygio už žemę. Bylų nagrinėjimas teisme gali užtrukti nuo 2 iki 5 metų.

¹⁴ Lietuvos Respublikos žemės įstatymas, 1994-04-26 Nr. I-446 (nauja redakcija 2004-01-27 Nr. IX-1983, aktuali redakcija 2011-04-12 Nr. XI-1313).

Pavyzdys

2015-05-05 „Rail Baltica“ stebėsenos posėdžio protokole nurodyta, kad, neišsprendus šalia Amalių pervažos Kaune esančio namo išpirkimo ir nugriovimo problemos, nebus išduotas statybų leidimas projekto darbams. Todėl gali tekti koreguoti parengtą galimybių studiją, net kreiptis į Europos Komisiją dėl projekto keitimo. Visa tai trukdo laiku įgyvendinti projektą.

Žemės paėmimas visuomenės poreikiams gali būti taikomas ne tik VSEP, bet ir ypatingos valstybinės svarbos statusą turintiems projektams, kuriems žemės paėmimą reguliuoja specialus įstatymas¹⁵. Seimas, siekdamas supaprastinti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras, dviem VSEP statusą turintiems projektams suteikė ir ypatingos valstybinės svarbos statusą.

Pavyzdys

Vyriausybės 2010-04-07 nutarimu Nr. 371 projektui „Rail Baltica“ suteiktas VSEP statusas, o Seimo 2011-10-11 nutarimu Nr. XI-1612 – ypatingos valstybinės svarbos statusas.

Vyriausybės 2009-10-28 nutarimu Nr. 1425 Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektui buvo suteiktas VSEP statusas, o 2013-06-18 nutarimu Nr. XII-381 – ypatingos valstybinės svarbos statusas.

Audito metu palyginę kai kurias VSEP ir ypatingos valstybinės svarbos projektams taikomas žemės paėmimo procedūras nustatėme, kad žemės paėmimas visuomenės poreikiams, kai taikomas turint ypatingos valstybinės svarbos projekto statusą, yra paprastesnis (4 priedas), nes:

- supaprastintos pranešimo žemės savininkui apie numatomą paimti žemę visuomenės poreikiams procedūros;
- supaprastinta ginčų nagrinėjimo teisme tvarka;
- užtikrinamas visuomenės informavimas ir dalyvavimas supaprastinta tvarka žemės paėmimo projekto rengimo procese.

Norime pažymėti, kad žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros, turint ypatingos valstybinės svarbos projekto statusą, nebuvo taikytos nė vienam projektui. Šiuo metu rengiamas specialusis planas greitojo geležinkelio „Rail Baltica“ naujai vėžei nuo Kauno iki Latvijos ir Lietuvos sienos, pagal kurį bus vykdomas žemės paėmimas visuomenės poreikiams. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūras taip pat rengiamasi taikyti įgyvendinant Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektą.

Projektų vykdytojų nuomone, nėra jokių poįstatyminių aktų, kurie būtų taikomi įgyvendinant žemės paėmimo procedūras, kai projektui yra suteiktas ypatingos valstybinės svarbos statusas, taip pat įstatyme nereglamentuotas žemės sklypų kadastrinių matavimų atlikimas, įkeistų ar areštuotų žemės sklypų paėmimas, neišspręsti kiti klausimai.

Audito metu atkreipėme dėmesį, kad kai kuriais atvejais, siekiant ypatingos valstybinės svarbos statuso, Vyriausybė VSEP statusą suteikė, kad Seime būtų lengviau pagrindžiamas kito statuso reikalingumas ir supaprastinamos jo suteikimo procedūros. Projekto vykdytojai turi pasirinkimą, kuriuo statusu remdamiesi ir susijusiu įstatymu vadovaudamiesi inicijuoti žemės paėmimą visuomenės poreikiams. Mūsų nuomone, kai identiško turinio projektai turi kelis statusus, nėra gera praktika, nes neefektyviai naudojami valstybinių institucijų žmogiškieji ir finansiniai ištekliai.

¹⁵ Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymas, 2011-04-12 Nr. XI-1307.

Projektus valdo dvi skirtingos institucijos (Vyriausybė ir Seimas), gali skirtis jų reikalavimai įgyvendinant projektus ir projektų priežiūros mechanizmai.

3.2. VSEP statusą turintys projektai įgyja išskirtines sąlygas išsinuomoti žemę

VSEP statusą turintiems projektams Žemės įstatyme¹⁶ numatyta galimybė išsinuomoti žemę ne aukciono būdu, t. y. projekto vykdytojai įgyja pirmumo teisę išsinuomoti valstybei priklausantį žemės sklypą ir neprivalo dalyvauti aukcione su kitais dalyviais.

Vyriausybė yra patvirtinusi be aukciono išnuomotos valstybinės žemės nuomos mokesčio dydžio nustatymo ir mokėjimo tvarką¹⁷, o savivaldybės pagal ją nustato žemės nuomos mokesčio tarifą konkrečioms VSEP projektams.

Valstybinė žemė ne aukciono būdu išnuomota 5 VSEP statusą turintiems projektams:

- Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtros projektas;
- Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupė;
- Nacionalinio kongresų centro LITEXPO įkūrimas;
- Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parko „Gariūnai“ plėtros projektas;
- Kariotiškių kadastrinės vietovės Trakų rajone, Moluvėnų kaime ekonominis projektas.

Išanalizavome šių projektų žemės, išnuomotos ne aukciono būdu, nuomos procedūras, projektų vykdytojų dėl žemės panaudojimo priimtus įsipareigojimus, žemės nuomos mokesčių taikymą ir nustatėme, kad:

- visuose nagrinėtuose VSEP statuso suteikimo dokumentuose, iki suteikiant statusą, skirtingai nei dėl kitų lengvatų, buvo numatyta išnuomoti žemę ne aukciono būdu;

Pavyzdys

Ūkio ministerijos 2008-10-07 rašto Vyriausybei dėl VSEP statuso suteikimo Lietuvos parodų centrui „Litexpo“ priede nurodyta, jog projekto įgyvendinimui reikalinga UAB Lietuvos parodų centrui „Litexpo“ ne aukciono būdu išnuomoti du žemės sklypus (1,9 ir 0,057 ha).

Suteikiant VSEP statusą projektui „Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtra“, institucijų derinimo pažymoje pritariama, kad jo pripažinimas valstybei svarbiu ekonominiu projektu suteiktų įmonei išsinuomoti be aukciono šalia įmonės teritorijos esantį laisvą 8,7 ha valstybinės žemės sklypą ir jame įvykdyti planuojamas investicijas į gamybos plėtrą.

- dviem projektams ne aukciono būdu išnuomota žemė naudojama ne pagal projekto vykdytojo įsipareigojimus, nustatytus suteikiant statusą;

Pavyzdys

1. Lietuvos parodų centras „Litexpo“, turėdamas VSEP statusą, 2009-02-19 kreipėsi į Vilniaus apskritį ir nurodė, kad siekia pagal ES reikalavimus kokybiškai sutvarkyti valstybės valdomą parodų kompleksą: įkurti nacionalinį kongresų centrą, kuriame bus teikiamos aukščiausio lygio paslaugos ir bus galimybė organizuoti tarptautinio lygio konferencijas ir kongresus. Šiam tikslui reikalinga iš valstybės išsinuomoti žemės sklypus, kuriuose projektuojami aptarnavimo sferos objektai: naujos kongresų salės, viešbutis, aukštos klasės maitinimo kompleksas, visuomeninės paskirties laisvalaikio objektai bei automobilių stovėjimo aikštelės. Vienas jų yra 1,9 ha žemės

¹⁶ Ten pat, 9 str. 6 d.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-11-19 nutarimas Nr. 1798 (2008-09-03 nutarimo Nr. 892 redakcija) „Dėl nuomos mokesčio už valstybinę žemę“.

sklypas ties Šaltūnų gatve. 2010-12-31 buvo sudaryta ilgalaikė (99 m.) valstybinės žemės ties Šaltūnų gatve nuomos sutartis. Pagal nekilnojamojo turto registro išrašą, dabartinė vidutinė to sklypo rinkos vertė yra apie 1,7 mln. EUR. Vyriausybės kanceliarijos 2008-10-07 pažymoje dėl VSEP statuso suteikimo ir UAB Lietuvos parodų centro „Litexpo“ parengtoje galimybių studijoje nurodyta, kad visi projekto darbai bus įgyvendinti iki 2012 m.

Sklype ties Šaltūnų gatve, 2015-11-26 duomenimis, jokių darbų, susijusių VSEP statuso įsipareigojimais, nebuvo atlikta. Nustatyta, kad nuo 2013 m. UAB „Litexpo“ pagal bendradarbiavimo sutartis didesnėje nei pusė sklypo dalyje leido UAB „Versima“ organizuoti sezoninį kempingą „Vilnius City“. Pagal 2014-04-07 (aktualią) bendradarbiavimo sutartį „Litexpo“ teikia teritorijos, buitinių patalpų ir konteinerių valymo paslaugas, užtikrina elektros energijos ir vandens tiekimą. Sutartyje UAB „Versima“ nustatyta sezono metu mokėti vienodą nustatyto dydžio įkainį, nepriklausantį nuo kempingo lankytojų skaičiaus, ir už priežiūros ir valymo paslaugas.

2. Ūkio ministerijos 2000-06-26 teikime Vyriausybei dėl VSEP statuso suteikimo Kariotiškių kadastrinės vietovės projektui nurodyta, kad numatoma įrengti tarptautinę mokyklą, vaikų darželį, klubo namus, aikštynus, viešbutį turistams, poilsio vilas, kotedžus rekreaciniam poilsiui ir turizmui, kitus komercinius, infrastruktūros objektus. Realizavus projektą numatoma sukurti 321 nuolatinę darbo vietą. Projektui įgyvendinti reikalinga ne aukciono būdu suteikti žemės sklypą – 102,1 ha, esantį Vilniaus apskrityje, Trakų rajone, Kariotiškių kadastrinė vietovėje (šalia Vilnius–Kaunas greitkelio).

Pagal 2005-08-18 patikslintą Vilniaus apskrities ir projekto vykdytojo investicijų sutartį, projektas privalėjo būti baigtas įgyvendinti iki 2011 m. Investicijų sutartyje numatyta, kad ji gali būti nutraukta nuomotojo reikalavimu, kai nuomininkas nevykdo įsipareigojimų ir kitų sutarties sąlygų. 2007-07-20 Generalinė prokuratūra kreipėsi į Nacionalinę žemės tarnybą ir pasiūlė nutraukti investicijų ir žemės sklypų ne aukciono tvarka nuomos sutartis, nes projekto vykdytojas nevykdė sutartinių įsipareigojimų. Tarnyba 2007-08-07 atsakyme nurodė, kad nėra investicijų sutarties šalis, todėl negali vertinti sutarties įsipareigojimų vykdymo, tai turėtų daryti Vilniaus apskritis. Iki panaikinimo Vilniaus apskritis jokių veiksmų nesiėmė. Vyriausybė taip pat iki šiol niekam nėra perdavusi investicijų sutartyje Vilniaus apskrįčiai numatytų teisių ir pareigų. Pagal Nekilnojamojo turto registro išrašus, dabartinė vidutinė ne aukciono būdu išnuomotų sklypų rinkos vertė yra apie 5 mln. EUR, juose iki šiol nėra įgyvendinti su VSEP statuso suteikimu susiję įsipareigojimai. Nepaisant to, projekto vykdytojas 2015-03-02 kreipėsi į tarnybą su prašymu leisti performuoti dalį sklypo į 202 namų valdos ir komercinius sklypus. Tarnyba tokio sutikimo nedavė.

- vienam projekto vykdytojui įgijus VSEP statusą, žemė buvo išnuomota ne aukciono būdu, nors tam nepritarė savivaldybė;

Pavyzdys

Vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą Ūkio ministerija 2004 m. inicijavo VSEP statuso suteikimą verslo parkui „Gariūnai“, nes Gariūnų turgavietės šiaurinės dalies žemės sklypų nuomos sutartys baigėsi 2005 m. pradžioje. Teisingumo ministerija teikdama komentarus dėl statuso suteikimo šiam projektui nurodė, kad, jų nuomone, pagrindinis projekto tikslas yra sudaryti sąlygas ilgam laikotarpiui išsinuomoti žemės sklypus ne aukciono būdu. Vilniaus m. savivaldybė nesutiko su žemės nuoma ne aukciono būdu. Savivaldybė siekė sudaryti koncesijos sutartį dėl Gariūnų turgavietės valdymo ir tik po to pasiūlyti Vilniaus apskrities viršininko administracijai išnuomoti žemės sklypus koncesininkui ne aukciono tvarka. Nepaisant savivaldybės prieštaravimų, Vyriausybė 2005-07-21 verslo parkui „Gariūnai“ suteikė VSEP statusą, projekto vykdytojais ne aukciono tvarka papildomai išnuomojo dar du sklypus (9,32 ir 10,17 ha). Tokiu būdu Gariūnų turgavietę valdžiusios bendrovės vietoje turėtų 12,77 ha penkiasdešimčiai metų įgijo teisę į 32,26 ha (152 proc. didesnę žemės sklypą).

Pagal Koncesijų įstatymą, koncesininkai susitaria dėl mokėjimų, kuriuos pagal sutartį viena šalis turi atlikti kitai šaliai. Tokį turgavietės valdymo modelį savivaldybė taikė 2011-11-04 pasirašiusi koncesijos sutartį dėl Kalvarijų turgavietės valdymo 25-eris metus. Kalvarijų turgavietę valdanti

bendrovė kaip ir verslo parką Gariūnai valdančio bendrovės moka į savivaldybės biudžetą žemės nuomos ir kitus mokesčius, investuoja į turgavietės rekonstrukciją, ir tai nėra kompensuojama. Kalvarijų turgavietę valdanti bendrovė pagal koncesijos sutartį kasmet moka nustatyto dydžio turgavietės valdymo mokestį, kurį, pasirašius koncesijos sutartį, būtų turėjusios mokėti ir verslo parką valdančios bendrovės.

- vienam projektui nuomos mokesčio dydis už ne aukciono būdu išnuomotą žemę nė karto nebuvo perskaičiuotas.

Pavyzdys

Verslo parkui „Gariūnai“ suteikus VSEP statusą, su turgavietę valdančiomis bendrovėmis buvo pasirašytos žemės nuomos sutartys. Jose nurodyta, kad nuomotojas – Vilniaus apskrities viršininko administracija – turi teisę kas trejus metus perskaičiuoti išnuomoto be aukciono žemės sklypo vertę, nuo kurios skaičiuojamas žemės nuomos mokestis. 2010-07-01 likvidavus apskritis Nacionalinė žemės tarnyba perėmė šių žemės nuomos sutarčių priežiūrą ir pareigą perskaičiuoti sklypų vertes. Atliekant auditą nustatyta, kad nuo 2005 m., kai su turgavietę valdančiomis įmonėmis buvo pasirašytos žemės nuomos sutartys, sklypų vertė nei karto nebuvo perskaičiuota, nors nuo to laiko kai kurių sklypų vidutinė rinkos vertė išaugo iki 60 proc.

Pažymėtina, kad projektų vykdytojai, įgiję pirmumo teisę išsinuomoti valstybei priklausanti žemės sklypą, nors ir visais atvejais, dėl to susitarė suteikiant statusą. Pasitaikė atveju, kai jie žemę naudojo ne pagal prisiimtus įsipareigojimus arba ją išsinuomojo negavę savivaldybės pritarimo, žemės nuomos mokestis jiems nebuvo perskaičiuotas.

3.3. Dividendai ir pelno įmokos mažinamos neturint aiškių kriterijų

Valstybės įmonės, akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kuriose valstybei nuosavybės teise priklauso akcijų, suteikiančių daugiau kaip pusę visų balsų, privalo į valstybės biudžetą mokėti nustatyto dydžio pelno įmokas ir dividendus.

4 lentelė. Dividendų ir pelno įmokų palyginimas

Dividendai	Pelno įmoka
Valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų valdytojai (akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės) privalo užtikrinti, kad bendrovėse, kuriose valstybei nuosavybės teise priklauso akcijų, suteikiančių daugiau kaip pusę visų balsų dividendams išmokėti skiriama pelno dalis būtų ne mažesnė kaip 7 procentai nuosavo kapitalo ¹⁸ .	Valstybės įmonių savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos privalo užtikrinti, kad iš įmonių paskirstytojo pelno į valstybės biudžetą būtų įmokama nustatyto dydžio pelno įmoka ¹⁹ .

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal dividendus ir pelno įmokas reglamentuojančius teisės aktus

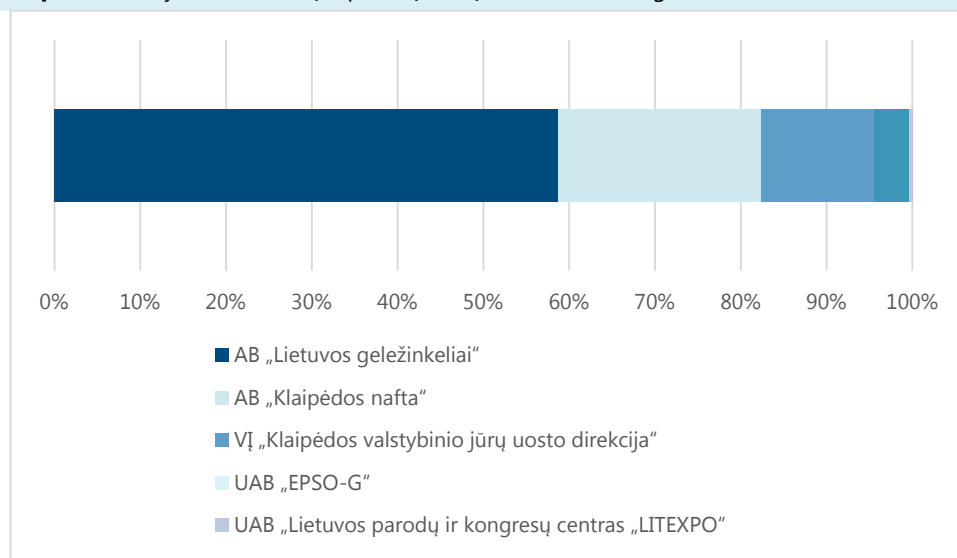
Nuo 2012 m. Vyriausybė, jei bendrovė arba valstybės įmonė įgyvendina ar dalyvauja įgyvendinant VSEP statusą turintį projektą, gali nustatyti mažesnę dividendams išmokėti skirtą pelno dalį ir sumažinti pelno įmokas į valstybės biudžetą. Iš 41 VSEP statusą turinčių projektų iš viso dividendai faktiškai buvo sumažinti keturioms bendrovėms, o pelno įmoka – vienai valstybės įmonei (5 priedas). Iš viso dividendai ir pelno įmokos sumažintos 96,5 mln. EUR.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-01-14 nutarimas Nr. 20 (2012-04-04 nutarimo Nr. 359 redakcija), 2.1 p.

¹⁹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas, 1994-12-21 Nr. I-722 (nauja redakcija 2011-12-01 Nr. XI-1752), 15 str. 6 d.

Vyriausybė gali nustatyti bendrovėms mažesnius mokėtinus dividendus ne tik tada, kai bendrovė įgyvendina arba dalyvauja įgyvendinant VSEP statusą turintį projektą, bet ir tada, kai bendrovės prekių (paslaugų) kainos (tarifai) reguliuojamos įstatymų nustatyta tvarka. Analizuodami atvejus, kai buvo sumažinti dividendai, nustatėme, kad daugumoje atvejų dividendų mažinimo lengvatos buvo taikytos tada, kai bendrovės įgyvendina VSEP statusą turinčius projektus. Tik AB „Klaipėdos nafta“, kaip įgyvendinančiai suskystintų gamtinių dujų terminalo projektą, 2015 m. dividendai sumažinti ir dėl to, kad dujų kainos yra reguliuojamos. Pažymėtina, kad iš viso pelno įmoka per visą laikotarpį buvo sumažinta vieną kartą – VSEP įgyvendinančiai VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijai.

11 pav. Pritaikytos dividendų ir pelno įmokų sumažinimo lengvatos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Finansų ministerijos duomenis

11 pav. matyti, kad, įvertinus visas VSEP projektams suteiktas pelno įmokų ir dividendų lengvatas, darytina išvada, kad daugiausiai lengvatų pritaikyta AB „Lietuvos geležinkeliai“ (59 proc.), ir AB „Klaipėdos nafta“ (24 proc.). Sumažinti dividendai sudaro 87 proc. visų dividendų ir pelno įmokų mažinimo, likusią dalį – sumažinta pelno įmoka.

Tai, kad AB „Lietuvos geležinkeliai“ sumažintų dividendų dalis sudaro didžiausią sumažintų įmokų dalį, paaiškinama tuo, kad ši įmonė įgyvendina du didžiausios vertės VSEP statusą turinčius projektus: „Rail Baltica“ ir Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektą. AB „Klaipėdos nafta“ įgyvendino Suskystintų gamtinių dujų terminalo statybos projektą – trečią pagal dydį.

Išanalizavę teisės aktus, reglamentuojančius dividendų ar pelno įmokų sumažinimą, konkrečius Vyriausybės nutarimus ir kitus dokumentus, kuriuose turėtų būti nurodoma, dėl ko mažinami dividendai ir pelno įmoka bendrovėms, įgyvendinančioms VSEP, nustatėme, kad:

- Bendrovėms nėra reikalavimo pagrįsti, koku tikslu ir kam bus panaudotos lėšos, gautos sumažinus dividendus, ir nėra įpareigojimo sumažintą dividendų dalį skirti projektų įgyvendinimui. Prašymuose dėl dividendų sumažinimo bendrovės dažniausiai apsiriboja trumpa informacija apie projektus ir nurodo prašomą sumažinti dividendų dydį. Tik tam tikrais atvejais pagrįdžiamas lėšų, reikalingų įgyvendinti VSEP, poreikis.

Pavyzdys

Vyriausybė 2014-07-14 nutarimu sumažino UAB „Litexpo“ mokamų dividendų dalį 0,4 mln. EUR. Kokiems konkrečiai tikslams bus panaudojamos lėšos, gautos sumažinus dividendus, prašyme nebuvo detalizuota. Derinant Vyriausybės nutarimo projektą, Ekonomikos pažangos

departamento Ekonomikos skyrius suabejojo, ar bendrovė įgyvendina VSEP projektą. Nustatyta, kad bendrovė gautų lėšų nepanaudojo nacionalinio kongresų centro statybai, kaip buvo numatyta suteikiant VSEP statusą „LITEXPO“.

Derinant nutarimo projektą dėl dividendų sumažinimo AB „Lietuvos geležinkeliai“, 2014-04-20 rašte Susisiekimo ministerijai bendrovė pažymėjo, kad toliau tęsia VSEP įgyvendinimą ir į „Rail Baltica“ projektą 2015 m. ketina investuoti 47,2 mln. EUR.

Sprendžiant dėl dividendų sumažinimo AB „Klaipėdos nafta“, Energetikos ministerija rašte Vyriausybei nurodė, kad Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas dar nėra baigtas ir 2015 m. antro ruožo dujotiekio statybos darbų užbaigimui reikės ne mažiau kaip 6 mln. EUR. Rašte nurodyta, kad lėšos, reikalingos siekiant suvaldyti esamas terminalo lėšų surinkimo rizikas, užtikrinti darbų užbaigimą laiku ir tolimesnę plėtrą.

- Teisės aktuose nėra nustatyta, kokia dalimi ar dydžiu gali būti mažinami dividendai ir pelno įmokes projektus įgyvendinančioms bendrovėms, todėl vienoms bendrovėms dividendai mažinami nustatant procentinę, o kitoms – vertinę išraišką.

Pavyzdys

AB „Klaipėdos nafta“, įgyvendinančiai Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektą, Vyriausybės 2015-04-27 nutarime Nr. 424 nustatyta sumažinti skiriamo pelno dalį iki 1 proc.

AB „Lietuvos geležinkeliai“, įgyvendinančiai Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies ir „Rail Baltica“ projektus, Vyriausybės 2015-07-01 nutarime Nr. 708 nustatyta skirti dividendams 36 proc.

UAB „Litexpo“, įgyvendinančiai Nacionalinio kongresų centro „Litexpo“ įkūrimo projektą, Vyriausybės 2014-07-14 nutarimu Nr. 665 nustatyta sumažinti dividendams skiriamą paskirstytojo pelno dalį iki 0,15 mln. EUR.

- Teisės aktuose neapibrėžta, kaip turėtų būti stebimas sumažintų dividendų ar pelno įmokų dalies panaudojimas, įgyvendinat VSEP statusą turinčius projektus. Bendrovės ar įmonės nėra įpareigosotos teikti apie tai informaciją, nenustatyta atsakinga institucija, kuri stebėtų lėšų panaudojimą. Nėra paaiškinta, kokių priemonių reikėtų imtis, jei tos lėšos būtų panaudotos ne pagal paskirtį, arba nenaudojamos.

Galimybė nustatyti mažesnę dividendams išmokėti skirtą pelno dalį ir sumažinti pelno įmokas į valstybės biudžetą atsirado tik 2012 m., tačiau šios lengvatos buvo taikytos jau 8 kartus. Nepaisant to, daugeliu atvejų nėra pagrįstas poreikis lėšų, reikalingų įgyvendinti VSEP. Dividendų ir pelno įmokų mažinimas nepakankamai susietas su konkrečiais projekto vykdytojų įsipareigojimais ir nėra prižiūrima, kam ir kaip buvo panaudota sumažintų dividendų ar pelno įmokų dalis.

3.4. Projektams sudaromos neapibrėžtos išskirtinės sąlygos suteikiant teisės aktuose nenumatytus prioritetus ar taikant išimtis

Projektų vykdytojai VSEP statuso siekia norėdami ne tik paimti žemę visuomenės poreikiams ar ją išsinuomoti ne aukciono būdu, arba siekdami sumažintų dividendų ir pelno įmokų. Šis statusas vykdytojams yra svarbus, nes suteikia galimybes sudaryti išskirtines sąlygas, palengvinančias projekto įgyvendinimą. Jos nėra numatytos VSEP statusą reglamentuojančiuose teisės aktuose, dažnai dėl jų nebūna susitarta suteikiant VSEP statusą, o kai kuriais atvejais jų taikymas yra abejotinas, tačiau, nepaisant to, jos naudingos projektų vykdytojams. Pokalbių metu ar atsakydami į klausimus tai patvirtino visų pagrindiniam tyrimui atrinktų 16 projektų vykdytojai.

Susipažinome, kaip skatinami VSEP vykdytojai kitose šalyse. Labiausiai paplitęs būdas – skiriamas finansavimas, dažnai taikomas ir tam tikros teisinės lengvatos.

Pavyzdys

Lenkijoje 15 valstybinės svarbos projektų finansuoja valstybė iš specialiųjų programų. Todėl, dauguma projektų rengiami tam, kad gautų finansinę paramą.

Airijoje ir Čekijoje valstybinės svarbos projektai tampa valstybinės strategijos dalimi. Įmonės ir (ar) įstaigos yra suinteresuotos, kad jų projektai taptų valstybinės strategijos dalimi, nes jos gali formuoti savo įmonės ar įstaigos strategiją, planuoti ateities rezultatus.

Didžiojoje Britanijoje valstybinės svarbos projektams yra netaikomos kai kurios teisės aktų normos ar specialiai priimami teisės aktai, remiantys šiuos projektus.

Kaip pastebėjome, daugumoje kitų šalių valstybei svarbiems projektams taikomi rėmimo ir skatinimo būdai tiesiogiai priklauso nuo konkrečių projekto tikslų ir uždavinių.

Pagal mūsų šalyje susiklosčiusią praktiką suteiktas VSEP statusas padeda projektų vykdytojams gauti finansavimą, pritraukti investicijas, greičiau atlikti įvairias procedūras ir užsitikrinti projekto įgyvendinimo tęstinumą, o kai kuriais atvejais valdžios institucijos suteikia išskirtinių įsipareigojimų.

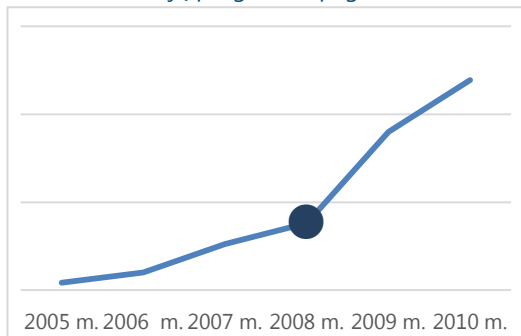
Išanalizavę 16 atrinktų projektų VSEP statuso suteikimo ir projektų įgyvendinimo dokumentus, nustatėme, kad:

- Valstybės kapitalo investicijų planavimo tvarkoje²⁰ nenumatyta, kad šį statusą turintys projektai įgytų pirmumą gauti finansavimą iš Valstybės investicijų programos, nors svarstant, ar projektui skirti biudžetinį finansavimą, turimas statusas suteikia pirmumo teisę kitų projektų atžvilgiu.

Pavyzdys

VšĮ Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos Šiauliuose, Architektų g. 77, statybai ir įrengimui finansavimas iš Valstybės investicijų programos buvo skiriamas nuo 2004 m., o VSEP statusas projektui suteiktas 2008-12-03. 2008 m., rengiant dokumentus statuso suteikimui, numatomas skirti finansavimas iš Valstybės investicijų programos išaugo dvigubai. Tai rodo, kad VSEP statuso suteikimas gali turėti įtakos skiriamam finansavimui iš biudžeto. Projektui įgyvendinti iš viso buvo panaudota 21,8 mln. EUR.

Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projekto finansavimas iš Valstybės investicijų programos pagal metus

- VSEP statuso turėjimas savaime negarantuoja privačių investicijų pritraukimo, tačiau jis suteikia stabilumo garantą projekto vykdytojui, kas padeda ieškoti potencialių investuotojų, įvairių verslo galimybių.

Pavyzdys

Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupės vykdytojai nurodė, kad suteiktas statusas padėjo įtikinti verslo įmones investuoti būtent šiame

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-04-26 nutarimas Nr. 478.

slėnyje, išlaikyti plėtros teritoriją Visoriuose IT ir aukštųjų technologijų verslo plėtros projektams, o ne kitokiems nekilnojamojo turto vystymo projektams, kurie sukuria trumpalaikę naudą, įtikinti akademinę bendruomenę aktyviau dalyvauti bendruose projektuose. Suteiktas VSEP statusas slėnyje padėjo sukurti infrastruktūrą inovacinių ir technologinių įmonių steigimuisi, sudarė prielaidas naujų technologijų kūrimui ir mokslo rezultatų taikymui versle ir kt.

- Su projektų įgyvendinimu susijusios procedūros atliekamos greičiau, įvairūs klausimai sprendžiami prioriteto tvarka, nors galimybės trumpinti terminus tam skirtuose teisės aktuose dažniausiai net nebūna numatytos. Kai kuriais atvejais procedūrų trumpinimo galimybės numatytos Vyriausybės nutarimuose suteikiant statusą, kitais atvejais to prašo patys projektų vykdytojai.

Pavyzdys

Dėl statuso suteikimo Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pritaikymo kongresams projektui, Vyriausybės nutarime nurodyta pavaldžioms įstaigoms prioritetine tvarka nagrinėti dokumentus, susijusius su projekto įgyvendinimu, ir užtikrinti susijusių sprendimų priėmimą per įmanomai trumpiausią terminą.

Įgyvendinant Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslo parko „Gariūnai“ projektą, viena iš valdančių bendrovių UAB „Posūkis“ 2007-08-21 raštu kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę prašydama dėl VSEP statuso skubos tvarka atlikti sklypo ribų tikslinimo procedūras.

Įgyvendinant Kariotiškių kadastrinės vietovės projektą, 2000-11-07 Vilniaus apskrities su projekto vykdytoju pasirašytoje investicijų sutartyje nurodyta, kad apskritis projekto vykdytojo prašymu kaip galima greičiau išduos ar padės investuotojui (jo samdomoms organizacijoms) pageidaujama terminu gauti visus reikalingus sutikimus, leidimus, licencijas ir t. t., būtinus statyboms ir kitai veiklai, kuri bus vykdoma projekto ribose.

VSEP projektai dažniausiai susiję su objektų statybos darbais, todėl jų vykdytojams aktualu, kad procedūros, susijusios su prašymų registravimu, statybos leidimų išdavimu, statinių projektavimu ir t. t., būtų atliekamos per kuo trumpesnę terminą. Nė viename šias sritis reglamentuojančiame teisės akte nėra numatyta galimybė trumpinti dokumentų rengimo, derinimo, priežiūros ir kitus terminus projektams, turintiems VSEP statusą.

- VSEP statuso suteikimą inicijavusios institucijos kai kuriais atvejais prisiėmė išskirtinius įsipareigojimus, kurie ne tik palengvino projekto įgyvendinimo eigą, bet ir suteikė ypatingas išimtis, sukūrė išskirtines sąlygas. Institucijų prisiimti įsipareigojimai kartais net nėra suderinami su jų vykdomomis funkcijomis.

Pavyzdys

Įgyvendinant Kariotiškių kadastrinės vietovės projektą, Vilniaus apskrities su projekto vykdytoju 2000-11-07 pasirašytoje investicijų sutartyje nurodyta, kad apskritis, investuotojui paprašius, bet kuriuo žemės nuomos sutarties galiojimo laikotarpiu suteiks projekto vykdytojui leidimą įsigyti nuosavybėn žemės sklypą ar jo dalis. Pabrėžtina, kad Nacionalinė žemės tarnyba, išnagrinėjusi pasirašytą sutartį, nurodė, jog tokia sutarties sąlyga pažeidžia valstybės interesus ir prieštarauja tiek galiojantiems, tiek sutarties pasirašymo metu galiojusiems teisės aktams, reglamentuojantiems valstybinės žemės sklypų pardavimą.

Įgyvendinant Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parko „Gariūnai“ projektą 2005-08-19 pasirašytoje projekto įgyvendinimo sutartyje Vilniaus apskritis įsipareigojo tarpininkauti sprendžiant įvairius infrastruktūros klausimus tarp turgavietę valdančių bendrovių ir greta esančių sklypų žemės valdytojų, inžinierinius tinklus eksploatuojančių organizacijų, Vilniaus miesto savivaldybės. Vilniaus apskritis taip pat įsipareigojo sudaryti palankias sąlygas įgyvendinti šią sutartį (tačiau jų konkrečiai neįvardijo).

Įgyvendinant VSEP pasitaiko atvejų, kai projektams suteikiamos išimtys ar taikomi prioritetai, kurie nėra numatyti teisės aktuose.

2-ojo audito departamento direktoriaus pavaduotojas

Mindaugas Milčiūnas

2-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Vaida Barizienė

Auditas atliktas, vykdant 2015-03-03 pavedimą Nr. P-20-1

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Vaida Barizienė (grupės vadovas)

Arūnas Zabulionis

Aleksandr Gaitanži

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybei svarbūs ekonominiai projektai“
1 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	<p>Dokumentų analizė:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagrinėjome Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą dėl Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašo patvirtinimo ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius lengvatų VSEP statusą turintiems projektams suteikimą; ▪ Nagrinėjome Vyriausybės nutarimus dėl projektų pripažinimo VSEP, kuriais statusas suteikiamas konkreitiems projektams; ▪ Analizavome užsienio praktiką ir straipsnius apie VSEP statusą turinčių projektų įgyvendinimą. 	<p>Nustatyti, ar tinkamas teisinis reglamentavimas, taip pat nustatyti VSEP statuso suteikimo, projektų stebėsenos ir lengvatų taikymo problemas.</p>
2.	<p>Duomenų analizė:</p> <p>Rinkome ir analizavome ministerijų ir projektų vykdytojų pateiktą informaciją:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ projektų galimybių studijas, perspektyvinius planus, projektų įgyvendinimo priemonių sąrašus; ▪ sutartis tarp projektus inicijavusių institucijų ir projektų vykdytojų; ▪ statuso derinimo dokumentus (išplėstines pažymas, kitų institucijų nuomones ir išvadas, nutarimų projektus); ▪ Nacionalinės žemės tarnybos duomenis (sutartis dėl žemės nuomos ne aukciono būdu, bendruosius ir detaliuosius planus, susirašinėjimo medžiagą su projektų vykdytojais ir kt.); ▪ projektų vykdytojų pateiktus duomenis apie projektų būklę, įvykdytus įsipareigojimus. 	<p>Surinkti auditui reikalingus įrodymus ir atlikti jų analizę.</p> <p>Palyginti VSEP statuso suteikimo procedūras, kai galiojo skirtingi projektų pripažinimo VSEP nuostatai.</p> <p>Analizuoti, kaip:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ suteikiamas VSEP statusas; ▪ vykdoma projektų, norinčių gauti VSEP statusą, atranka; ▪ valdomi ir administruojami VSEP statusą turintys projektai; ▪ atliekama VSEP statusą turinčių projektų stebėseną; ▪ nustatomos ir taikomos teisės aktuose numatytos lengvatos statusą turintiems projektams; ▪ taikomos teisės aktuose nenumatytos lengvatos statusą turintiems projektams;
3.	<p>Įgyvendintų VSEP statusą turinčių projektų apžiūra vietoje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Šiaulių apskrities Motinos ir vaiko klinika; ▪ UAB „Lietpak“. 	<p>Atlikti įgyvendintų VSEP statusą turinčių projektų apžiūrą vietoje ir įvertinti kaip buvo laikomasi statuso suteikimo momentu prisiimtų įsipareigojimų.</p>
4.	<p>Pokalbiai su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovais; ▪ Aplinkos, Energetikos, Ūkio, Susisiekimo, Vidaus reikalų ministerijomis, kurios administruoja jų kuruojamai sričiai priskiriamus VSEP statusą turinčius projektus; ▪ Nacionalinės žemės tarnybos ir Konkurencijos tarybos atstovais; ▪ Vilniaus ir Šiaulių miestų savivaldybių, kurių 	<p>Susipažinti su VSEP statuso suteikimo procedūromis, ministerijų, kurioms pagal kompetencijos sritį priskirti projektai, funkcijomis, projektų vykdytojų įsipareigojimais.</p> <p>Rinkti informaciją apie VSEP statusą turinčių projektų valdymą, administravimą, stebėseną, projektams taikytas lengvatas.</p> <p>Aptarti, ar pripažįstant projektus VSP įsitikinama, kad nebus pažeidžiami</p>

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
	teritorijoje įgyvendinami VSEP statusą turintys projektai, atstovais; <ul style="list-style-type: none"> ▪ UAB „Lietpak“ ir Šiaulių apskrities Motinos ir vaiko klinikos atstovais. 	valstybės pagalbos teikimo apribojimai. Išsiaiškinti kaip buvo taikytos žemės paėmimo visuomenės poreikiams ir žemės nuomos be aukciono procedūros.
5.	Raštai su klausimais apie VSEP statuso suteikimą, projekto valdymą ir priežiūrą, projektui taikomas lengvatas išsiųsti trylikai projektų vykdytojų.	Surinkti auditui reikalingus duomenis ir įrodymus iš projektų vykdytojų, vykdančių VSEP statusą turinčius projektus.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybei svarbūs ekonominiai projektai“
 2 priedas

Valstybei svarbių ekonominių projektų sąrašas

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Subjektas, kuriam Vyriausybės nutarimu pavesta įgyvendinti projektą	Patvirtinimo data / nutarimo Nr.
1.	Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos projektas	Nenumatyta	1999-10-04 / 1094
2.	Kauno laisvosios ekonominės zonos projektas	Nenumatyta	Pakeitimai: 2007-05-09 / 464
3.	Kariotiškių kadastrinės vietovės Trakų rajone, Moluvėnų kaime, ekonominis projektas	Nenumatyta	2000-07-19 / 865
4.	Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	2005-07-15 / 780
5.	Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
6.	Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
7.	Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
8.	Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
9.	Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
10.	Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
11.	Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
12.	Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	
13.	Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektas	Nenumatyta	2006-01-11 / 20
14.	Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parkas „Gariūnai“ Vilniaus mieste, Aukštųjų Panerių pramoninio rajono C zonos (Gariūnai) A ir B teritorijose projektas	UAB „Posūkis“ UAB „Jurgena“ UAB „Geruda“	2005-07-21 / 808 Pakeitimai: 2010-10-06 / 1421 2013-04-03 / 263
15.	Vilniaus viešojo logistikos centro projektas Vilniaus miesto kadastrinėje vietovėje ir Vilniaus rajono savivaldybės Pagirių kadastrinėje vietovėje – Pagirių, Baltosios Vokės, Melekonių ir Valčiūnų kaimuose	Nenumatyta	2008-01-06 / 110
16.	Klaipėdos viešojo logistikos centro projektas Klaipėdos rajono savivaldybės Stragnų kadastrinėje vietovėje – tarp Kairių g. Klaipėdoje, Stragnų k. Klaipėdos r. ir Vilhelmo kanalo vandenvietės	Nenumatyta	
17.	UAB Lietuvos parodų centro LITEXPO projektas „Nacionalinio kongresų centro LITEXPO įkūrimas“	Nenumatyta	2008-10-08 / 994
18.	Projektų grupė „Jūros vartai“	Nenumatyta	2008-10-08 / 1021
19.	Vilniaus futbolo akademijos vykdomas futbolo aikštynų Vilniuje, Karklų g. 35, projektas	VšĮ „Vilniaus futbolo akademija“	2008-10-14 / 1087
20.	Klaipėdos miesto savivaldybės projektas „Klaipėdos daugiafunkcis sporto ir pramogų kompleksas“	Nenumatyta	2008-11-12 / 1167
21.	Elektrėnų savivaldybės projektas „Ledo rūmų Elektrėnuose plėtra“	Nenumatyta	2008-11-12 / 1168

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Subjektas, kuriam Vyriausybės nutarimu pavesta įgyvendinti projektą	Patvirtinimo data / nutarimo Nr.
22.	Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės projektas „Lietuvos žiemos sporto centro Ignalinoje plėtra ir modernizavimas“	Nenumatyta	2008-11-12 / 1169
23.	Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projektas	Nenumatyta	2008-12-03 / 1275
24.	Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupė	Nenumatyta	2009-09-09 / 1038
25.	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas)	Nenumatyta	2009-10-28 / 1425
26.	Projektas „Rail Baltica“	Nenumatyta	2010-04-07 / 371
27.	Šiaulių viešojo logistikos centro projektas	Nenumatyta	2010-04-14 / 418
28.	Projektas „Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas“	Nenumatyta	2010-10-20 / 1495
29.	Kauno viešojo logistikos centro projektas	Nenumatyta	2011-03-02 / 260
30.	Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas	Nenumatyta	2011-07-13 / 871
31.	Projektas „Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtra“	UAB „Lietpak“	2012-03-14 / 274
32.	Susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai, parengimo valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose projektas	Energetikos, Susisiekimo, Finansų ministerijos, Lietuvos automobilių kelių direkcija	2012-04-04 / 362
33.	Projektas „Klaipėdos miesto baseinas (50 m) su sveikatingumo centru“	Klaipėdos m. savivaldybė	2012-09-05 / 1095
34.	Magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kuršėnai projektas	AB „Amber Grid“	2013-12-11 / 1195
35.	Kauno miesto centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektas	UAB „Lietuvos energija“	2014-05-28 / 486
36.	Vilniaus miesto centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektų	UAB „Lietuvos energija“	
37.	Daugiafunkcio Lazdynų sveikatinimo centro Vilniuje projektas	Vilniaus m. savivaldybė	2014-06-18 / 549
38.	Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto dalis Lietuvos Respublikos teritorijoje	AB „Amber Grid“	2014-11-05 / 1220
39.	Vilniaus koncertų ir sporto rūmų rekonstrukcijos ir pritaikymo kongresams, konferencijoms ir kultūriniais renginiams projektą	VĮ „Turto bankas“	2015-06-09 / 597
40.	LITGRID AB elektros perdavimo sistemos valdymo ir duomenų centro saugos projektas	LITGRID AB	2015-09-10 / 972
41.	Projektų grupė: 1. Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijos sukūrimui ir plėtrai (I etapas); 2. Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijos sukūrimui ir plėtrai (II etapas).	VŠĮ „Šiaurės miestelio technologijų parkas“, UAB „Start Vilnius“	2015-12-23 / 1411

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vyriausybės nutarimus dėl VSEP statuso suteikimo

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybei svarbūs ekonominiai projektai“
 3 priedas

Valstybei svarbių ekonominių projektų, atrinktų pagrindiniam tyrimui, tikslai

Eil. Nr.	VSEP statusą turintys projektai	Projektų tikslai	Projektų būklė
1.	Kariotiškių kadastrinės vietovės Trakų rajone, Moluvėnų kaime, ekonominis projektas	Įkurti Vilniaus apskrityje Trakų rajone Moluvėnų kaime infrastruktūrinį visuomeninį objektą, kuris glaudžiai susijęs su valstybės vykdomos regioninės programos tikslais: <ul style="list-style-type: none"> ▪ skatinti ūkio plėtrą ir modernizavimą; ▪ mažinti nedarbą; ▪ skatinti naujus verslus bei paslaugų kūrimą; ▪ mažinti socialinius ekonominius skirtumus tarp regionų. 	Nevykdomas
2.	Elektrėnų sav. projektas „Ledo rūmų Elektrėnuose plėtra“	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rekonstruoti ir išplėsti Elektrėnų ledo rūmus, sudaryti tinkamas sąlygas skatinti ledo ritulio plėtrą bei didinti kultūros ir sporto populiarumą tiek regione, tiek Lietuvoje. ▪ Užtikrinti geresnes sportininkų rengimo sąlygas ir aprūpinimą kvalifikuotais specialistais. 	Užbaigtas
3.	Projektas „Lietuvos žiemos Sporto centro Ignalinoje plėtra ir modernizavimas“	Modernizuotas ir išplėstas centras sudarytų tinkamas sąlygas skatinti slidinėjimo plėtrą ir didinti žiemos sporto šakų populiarumą tiek regione, tiek Lietuvoje.	Vykdomas
4.	Šiaulių apskrities ligoninės Moters ir vaiko klinikos statybos projektas	Sukoncentruoti ir teikti šiuolaikines aukštos kokybės visos akušerijos ir vaikų ligų gydymo paslaugas moterims ir vaikams.	Užbaigtas
5.	Integruoto mokslo, studijų ir verslo centro (slėnio) „Santara“ plėtros programos projektų grupė	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įrengti informacinių ir komunikacijų technologijų ir biotechnologijų, inovatyvių medicinos technologijų ir farmacijos technologijų parkų ir įmonių „plyno lauko“ investicijų teritorijos inžinerinius tinklus ir susisiekiama komunikacijas. ▪ Pastatyti ir įrengti informacinių ir komunikacijų technologijų verslo inkubatorių ir technologijų centrą. ▪ Pastatyti ir įrengti informacinių ir komunikacijų technologijų klasterio mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir mokymo centrą (su duomenų centru). ▪ Inicijuoti ir palaikyti informacinių ir ryšių technologijų sektoriaus ir gretutinių pažangių technologijų verslo įmonių koncentraciją ir plėtrą Visoriuose. ▪ Pritraukti užsienio ir vietos kapitalo investicijas. ▪ Didinti sektoriaus konkurencingumą, jų dalį šalies BVP, plėtoti jos produkcijos eksportą, bendravimą su mokslo ir studijų institucijoms kuriant naujas technologijas. 	Vykdomas
6.	Projektas „Klaipėdos miesto baseinas (50 m) su sveikatingumo centru“	Įrengti Klaipėdos mieste 50 metrų ilgio ir 25 metrų pločio baseiną su sveikatingumo centru ir užtikrinti palankias sąlygas investicijoms į regionų ekonomiką, plėtojant sporto ir turizmo infrastruktūrą.	Vykdomas
7.	Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pritaikymas kongresams projektas	Įrengti naują kongresų, konferencijų ir kultūrinių renginių centrą, skatinti ir plėtoti dalykinį (konferencinį) turizmą, siekiant padidinti Lietuvos konkurencingumą ir žinomumą bei sudarant sąlygas pritraukti investicijas.	Vykdomas

Eil. Nr.	VSEP statusą turintys projektai	Projektų tikslai	Projektų būklė
8.	UAB Lietuvos parodų centro LITEXPO projektas „Nacionalinio kongresų centro LITEXPO įkūrimas	Sukurti aukščiausio lygio Nacionalinį kongresų centrą, atitinkantį tarptautinius standartus, tinkantį ES ir NATO ir kitų konferencijų organizavimui. Tai užtikrinti sklandų Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų vykdymą, tarptautinių renginių kokybę, paskatintų konferencinio dalykinių turizmo plėtrą.	Nevykdomas
9.	Projektų grupė „Jūros vartai“	Klaipėdos piliavietėje ir ją supančioje teritorijoje sukurti reprezentacinę erdvę, kurioje derėtų kultūrinis ir istorinis paveldas, turizmo verslo ir Klaipėdos miesto reprezentaciniai objektai.	Vykdomas
10.	Projektas „Pramoninio parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas“	AB „Lietuvos energija“ priklausantį žemės sklypą, esantį Kruonio HAE teritorijoje, panaudoti užsienio bei Lietuvos įmonių duomenų centrų, kitų aukštųjų technologijų, aukštos pridėtinės vertės gamybinio bei tiriamojo pobūdžio energetinių investicinių projektų vystymui.	Vykdomas
11.	Paslaugų smulkiam ir vidutiniam verslui parkas „Gariūnai“ Vilniaus mieste, Aukštųjų Panerių pramoninio rajono C zonos (Gariūnai) A ir B teritorijose projektas	Dokumento, kuriame būtų apibrėžtos šio projekto tikslai, nėra. Šio projekto 2005-08-19 įgyvendinimo sutarties Nr. 8-1-77 2.5.3. p. nuostatai galėtų būti interpretuojami kaip valstybei svarbus šio projekto tikslas - užtikrinti 12000 veikiančių darbo (verslo) Gariūnų parke įgyvendinus projektą.	Vykdomas
12.	Projektas „Plastikinių medžiagų gamybos centro plėtra“	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Padidinti aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos apimtį. ▪ Patenkinti eksporto rinkos poreikius. ▪ Padidinti tarptautinį konkurencingumą ir užtikrinti subalansuotą įmonės plėtrą. ▪ Palaikyti aukštą gamybos kokybę ir technologijų inovatyvumo lygį. ▪ Sukurti ne mažiau kaip 120 naujų darbo vietų. 	Užbaigtas
13.	Vilniaus viešojo logistikos centro projektas Vilniaus miesto kadastrinėje vietovėje ir Vilniaus rajono savivaldybės Pagirių kadastrinėje vietovėje – Pagirių, Baltosios Vokės, Melekonių ir Valčiūnų kaimuose	Viešojo logistikos centro projektas turi užtikrinti intermodulumą tarptautiniu lygiu ir būti transeuropinio tinklo dalimi.	Vykdomas
14.	Kauno viešojo logistikos centro projektas	Viešojo logistikos centro projektas turi užtikrinti intermodulumą tarptautiniu lygiu ir būti transeuropinio tinklo dalimi.	Vykdomas
15.	Susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai, parengimo valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose“ projektas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Užtikrinti naujos branduolinės (atominės) elektrinės projekto įgyvendinimą laiku. ▪ Nustatyti ir patvirtinti didžiagabaričių ir sunkiasvorių krovinių gabenimo maršrutą į naują Visagino atominę elektrinę. ▪ Modernizuoti susisiekimo komunikacijų infrastruktūros tinklą. ▪ Skatinti multimodalinių vežimų galimybes ir sudaryti sąlygas gamybos sektoriaus plėtojimui. 	Nevykdomas
16.	Projektas „Rail Baltica“	Išvystyti aukštos kokybės geležinkelio liniją keleivių ir krovinių vežimui tarp Baltijos valstybių ir kitų ES šalių per Varšuvą	Vykdomas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir projektų vykdytojų pateiktus duomenis

Žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūrų palyginimas pagal turimus statusus

Procedūra	Ypatingos svarbos statusas (pagal Žemės paėmimo visuomenės poreikiams ypatingos valstybinės svarbos projektams įstatymą)	VSEP statusas (pagal Žemės įstatymą)
Pranešimas žemės savininkui	4 str. 3 d. Išgaliojus Vyriausybės nutarimui patvirtinti specialųjį planą ir pradėti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūrą, projektą įgyvendinanti institucija ne vėliau kaip per 5 darbo dienas šio įstatymo 16 straipsnyje nustatyta tvarka išsiunčia pranešimą žemės savininkui ir (ar) kitam naudotojui apie tokio Vyriausybės nutarimo įsigaliojimą.	46 str. 2 d. Kai Nacionalinės žemės tarnybos teritorinis padalinys per 30 kalendorinių dienų nuo prašymo paimti žemę visuomenės poreikiams gavimo dienos išnagrinėja valstybės institucijos ar savivaldybės tarybos prašymą paimti žemę visuomenės poreikiams, Nacionalinės žemės tarnybos vadovas priima sprendimą pradėti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūrą. Jeigu priimamas sprendimas pradėti žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūrą, apie tai registruotu laišku, įteikiamu pasirašytinai, pranešama žemės sklypo, kurį numatoma paimti visuomenės poreikiams, savininkui ir (ar) kitam naudotojui.
Ginčų nagrinėjimo tvarka	6 str. 1 d. Projektą įgyvendinanti institucija per 60 dienų nuo to, kai sužino, kad žemės savininkas ir (ar) kitas naudotojas nepasirašo žemės paėmimo visuomenės poreikiams akto šio įstatymo 5 straipsnio 5 dalyje numatytu atveju, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka privalo kreiptis į apygardos administracinį teismą pagal visuomenės poreikiams paimamo žemės sklypo buvimo vietą dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams akto teisėtumo patvirtinimo. Teismas, gavęs projektą įgyvendinančios institucijos pareiškimą, nustato žemės savininkui ir (ar) kitam naudotojui, nesutinkančiam pasirašyti žemės paėmimo visuomenės poreikiams akto, 30 dienų terminą raštu pateikti savo atsiliepimą į projektą įgyvendinančios institucijos pareiškimą.	46 str. 9 d. Ginčai dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams projekto arba paimamo visuomenės poreikiams žemės sklypo plano rengimo ir tvirtinimo, taip pat dėl atlyginimo už paimamą visuomenės poreikiams žemę dydžio nustatymo nagrinėjami bendrosios kompetencijos apygardos teisme pagal visuomenės poreikiams paimamo žemės sklypo buvimo vietą. Jeigu Nacionalinės žemės tarnybos vadovas priima sprendimą paimti žemę visuomenės poreikiams ir suinteresuota institucija šio įstatymo 47 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka kreipiasi į teismą dėl leidimo paimti žemės sklypą pagal priimtą sprendimą dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams, šie ginčai nagrinėjami pagal ginčo teisenos taisykles.
	6 str. 4 d. Apygardos administracinis teismas, priėmęs nutartį dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams akto teisėtumo patvirtinimo, toliau nagrinėja ginčą dėl kitų žemės savininko ir (ar) kito naudotojo	

Procedūra	Ypatingos svarbos statusas (pagal Žemės paėmimo visuomenės poreikiams ypatingos valstybinės svarbos projektams įstatymą)	VSEP statusas (pagal Žemės įstatymą)
	atsiliepime nurodytų klausimų, tarp jų ir dėl atlyginimo už visuomenės poreikiams paimamą žemę.	
Visuomenės informavimas	10 str. 1 d. Žemės paėmimo projekto rengimo procese užtikrinamas visuomenės informavimas ir dalyvavimas supaprastinta tvarka	Neaptartas visuomenės informavimo klausimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Žemės paėmimo visuomenės poreikiams ypatingos valstybinės svarbos projektams ir Žemės įstatymus

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybei svarbūs ekonominiai projektai“
 5 priedas

Ūkio subjektai, kuriems buvo suteiktos dividendų už valstybei nuosavybės teise priklausančias bendrovių akcijas ir valstybės bei savivaldybės įmonių pelno įmokų sumažinimo lengvatos

Bendrovė ar valstybės įmonė, kuriai taikoma dividendų ar įmokų į biudžetus mažinimo lengvata	Įgyvendinamo valstybei svarbaus ekonominio projekto pavadinimas	Mokestinis laikotarpis	Siūloma mažinti dividendams skiriamo bendrovės paskirstytinojo pelno dalis ar įmokų į biudžetus	Pagrindimas (Vyriausybės nutarimo data ir Nr.)
AB „Klaipėdos nafta“ (įgyvendina projektą)	Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas	2012 m.	Sumažinti skiriamo pelno dalį iki 1 proc.	2013-04-23 Nr.350
		2013 m.	Sumažinti skiriamo pelno dalį iki 1 proc.	2014-04-23 Nr.372
		2014 m.	Sumažinti skiriamo pelno dalį iki 1 proc.	2015-04-27 Nr.424
VĮ „Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija“ (dalyvauja įgyvendinant projektą)	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas)	2012 m.	Nustatyta pelno įmoka 1 proc.	2013-04-30 Nr.378
UAB „EPSO-G“ (dalyvauja įgyvendinant projektą)	Magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai projektas	2014 m.	Nustatyta skirti dividendams 0,5 proc.	2015-04-27 Nr.425
AB „Lietuvos geležinkeliai“ (projektą įgyvendinanti bendrovė)	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas) ir „Rail Baltica“ projektas	2012 m.	Nustatyta skirti dividendams 21,5 proc.	2013-06-20 Nr.559
		2013 m.	Nustatyta skirti dividendams 10 proc.	2014-07-02 Nr.623
		2014 m.	Nustatyta skirti dividendams 36 proc.	2015-07-01 Nr.708
UAB „Lietuvos parodų ir kongresų centras „Litexpo“ (projektą įgyvendinanti bendrovė)	Nacionalinio kongresų centro „Litexpo“ įkūrimas	2013 m.	Sumažinti dividendams skiriamą paskirstytinojo pelno dalį iki 0,5 mln. Lt	2014-07-14 Nr.665

Bendrovė ar valstybės įmonė, kuriai taikoma dividendų ar įmokų į biudžetus mažinimo lengvata	Įgyvendinamo valstybei svarbaus ekonominio projekto pavadinimas	Mokestinis laikotarpis	Siūloma mažinti dividendams skiriamo bendrovės paskirstytinojo pelno dalis ar įmokų į biudžetus	Pagrindimas (Vyriausybės nutarimo data ir Nr.)
UAB „Lietuvos energija“	Suskystintų gamtinių dujų terminalo projektas (bendrovė dalyvauja įgyvendinant projektą)	2014 m. I pusmetis	Nustatyta skirti dividendams 60 procentų UAB „Lietuvos energija“ 60 proc. paskirstytinojo pelno	2014-11-05 Nr.1218 (realiai nutarimas pritaikytas nebuvo, nes bendrovė sumokėjo visą dividendų sumą)
	Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo, įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines projektas (bendrovė yra šio projekto vykdytoja)	2015 m. I pusmetis	Nustatyta skirti dividendams 51 procentą „Lietuvos energija“, UAB, paskirstytino 2015 metų pirmojo pusmečio pelno.	2015-10-19 Nr.1091

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Vyriausybės nutarimus ir Finansų ministerijos informaciją

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1. Patikslinti valstybei svarbių ekonominių projektų statuso suteikimo tvarką, kurioje būtų numatytos:	Lietuvos Respublikos Vyriausybė		
1.1. projektų atrankos procedūros ir tikslūs projektų atrankos kriterijai;			
1.2. sąlygos, kad projektai pripažinti valstybei svarbiais ekonominiais projektais gali būti teikiami Lietuvos Respublikos Vyriausybei tik atlikus valstybės pagalbos teikimo atitikties ES valstybės pagalbos taisyklėms įvertinimą;			
1.3. priemonės, po statuso projektui suteikimo, užtikrinančios projektuose numatytų strateginių tikslų ir įgyvendinimo priežiūrą, informacijos sisteminumą ir atskaitingumą, taip pat bendrą projektų veiklos ir priežiūros koordinavimą;			
1.4. sąlygos, kai valstybei svarbaus ekonominio projekto statusas gali būti sustabdytas, panaikintas ar nebegaliojantis, kai projektas pripažįstamas įgyvendintu.			
2. Inicijuoti Vyriausybės nutarimais patvirtintų valstybei svarbių ekonominių projektų peržiūrą ir spręsti dėl:			
2.1. valdymo, įgyvendinimo ir įsipareigojimų vykdymo stebėsenos ir dėl tolesnio statuso reikalingumo projektams, kuriems statusas buvo suteiktas negaliojant statuso suteikimą reglamentuojančiam teisės aktui;			
2.2. projektų įgyvendinimo laikino sustabdymo, kai iki šiol nėra baigtas valstybės pagalbos pažeidimų apribojimų vertinimas;			
2.3. apskričių inicijuotų projektų, kurių priežiūra ir sutarčių kontrolė nebuvo perduota kitoms institucijoms, panaikinus apskritis;			

Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
2.4. projektų stebėsenos, kuriems statusas buvo suteiktas tada, kai stebėseną nebuvo numatyta, o projektų vykdytojai neįpareigoti informuoti apie projektų įgyvendinimą;			
2.5. tolesnio statuso reikalingumo projektams, kurie jau yra užbaigti, neįgyvendinami ar nepasiekę projekto įsipareigojimų;			
2.6. tolesnio lengvatų reikalingumo projektams, kuriems buvo suteiktos formalios lengvatos, tačiau jos nėra taikomos, siekiant projekto įsipareigojimų;			
3. Viešinti susistemintą informaciją apie valstybei svarbių ekonominių projektų įgyvendinimo eigą, būklę ir rezultatus, užtikrinant šių projektų įgyvendinimo skaidrumą.			

Šaltinis – Valstybės kontrolė su Lietuvos Respublikos Vyriausybe ir Ūkio ministerija